

Topiclijst interview Arnold Karskens

Onderzoeksjournalist en oorlogsverslaggever

1. ***Unembedded* journalistiek**

- Werkwijze
- Beperkingen
- Gevaar
- Redenen

2. **Ministerie van Defensie**

- Problemen/belemmeringen
- Betrouwbare bronnen
- Censuur/propaganda

3. ***Nieuwe Revu***

- Samenwerking
- Vrijheid
- Juist beeld

4. **Beeldvorming missie**

- Invloed media
- Invloed Defensie

5. **Vredesmissie of vechtmissie**

- Wederopbouw of vechten

Interview Arnold Karskens

donderdag 15 mei 2008

Onderzoeksjournalist en oorlogsverslaggever

16.30 tot 17.00 uur

***Unembedded* journalistiek**

'In 1980 heb ik mijn eerste reis als oorlogsverslaggever gemaakt. Ik heb tot nu toe ongeveer dertig conflictgebieden bezocht waaronder ook Afghanistan. Het is verschrikkelijk om van dergelijke oorlogen verslag te doen maar het is en blijft mijn werk. Ik werk eigenlijk altijd *unembedded* en ben één van de weinigen die dat doet. *Embedded* journalistiek bestaat niet. Je bent *embedded* of je drijft journalistiek zoals ik doe.

Tijdens de lezing op de Erasmus Universiteit in mei 2008 gaf ik aan dat 99% van de journalisten *embedded* is. Veel media zijn liever lui dan moe en sturen mensen op pad die onder de vleugels van Defensie moeten werken. Voor dagbladen, tijdschriften en andere media is dit natuurlijk veel goedkoper. Het kost ze niets. Wanneer je *unembedded* werkt, is dat natuurlijk niet zonder risico. Het is gevaarlijk, vooral in Afghanistan. Maar als journalist vind ik dat dit de enige pure vorm van journalistiek is. Daarnaast vind ik het mijn plicht om de stem van het volk te laten horen. Beelden en verhalen van het Afghaanse leven, de Afghaanse bevolking en hun leed worden niet door de media laten zien. Ik laat dergelijke beelden wel zien. Door mijn ooggetuigenverslagen probeer ik de werkelijkheid weer te geven.'

Ministerie van Defensie

'Het ministerie van Defensie brengt eenzijdige en gekleurde informatie. Maar ik praat geregeld met de Nederlandse militairen hoor. Sommige militairen hebben echter geen zin om met mij te praten. Er wordt namelijk wel eens gezegd dat ik een slechte journalist ben die vervelend is en ontzettend kan zeuren. Ik kom soms niet eens het kamp van de Nederlandse militairen binnen. Op mijn verhalen en beelden van het leed van de burgerbevolking reageert het ministerie niet. Maar ik heb Defensie ook niet nodig. Ik heb zo mijn eigen bronnen die heel betrouwbaar zijn. Ik spreek veel met de lokale mensen zoals leiders van bepaalde stammen, doktoren, officieren van ISAF. Dit zijn goede en betrouwbare bronnen.'

Het staat vast dat de media de waarheid niet mogen laten zien van Defensie. Alle artikelen van *embedded* journalisten in Uruzgan worden door iemand van Voorlichting gecontroleerd. Ook komt het voor dat media geld krijgen van het ministerie om een stuk over Uruzgan te schrijven of te laten zien. We spreken hier dus van pure censuur en propaganda. Dit is de natte droom van elk regime. Helaas hebben veel Nederlandse media heel slappe knieën en gaan niet tegen Defensie in. Dus moet ik dat doen.'

Nieuwe Revu

‘In 2007 heb ik inderdaad voor het blad *Nieuwe Revu* gewerkt. Ik heb zoveel mogelijk tijd doorgebracht in Afghanistan en heb zoveel mogelijk geschreven over de situatie daar. *Nieuwe Revu* heeft natuurlijk ook bepaalde wensen en andere belangen dan ik waardoor niet altijd alles geplaatst werd wat ik zou willen. Maar ik heb goed werk geleverd in de periode dat ik voor *Nieuwe Revu* werkte. Verhalen maar vooral beelden van oorlog, massaslachting, de Afghaanse burgers en het leed ontbraken in de media. Ik heb voor dergelijke foto’s gezorgd om de mensen thuis een juist beeld van de missie te geven. *Nieuwe Revu* heeft dan ook in 2007 een juist beeld gegeven van de missie. Dat was ook mijn inzet en mijn doel toen ik voor het blad ging werken.’

Beeldvorming missie

‘De Nederlandse bevolking krijgt een eenzijdig beeld van de militaire missie door de *embedded* beelden en de *embedded* journalistiek. Veel beeldmateriaal is gekleurd aangezien het afkomstig is van het ministerie van Defensie. Veel beelden krijgen wij niet te zien. Ik ben de enige die heel andere beelden dan het ministerie of de media laat zien. Het is jammer dat ik de enige ben die dat doet. We moeten niet alles geloven wat de media zeggen en laten zien. Je moet zelf altijd kritisch blijven en vraagtekens zetten bij datgene wat je wordt voorgeschoteld.’

Veel media geven niet het juiste beeld van de missie weer terwijl het juist hun taak is dat wél te doen. Mijn verhaal en mijn foto’s kan ik slechts bij een aantal kwijt. *Nieuwe Revu*, *De Pers*, *Pauw & Witteman* en *Eén Vandaag* zijn hier voorbeelden van. Maar bij de *NOS* of bij *de Volkskrant* vragen ze me nooit. Zij doen het op hun eigen manier en maken geen gebruik van mijn publicaties terwijl dat een gegeven is. Dat begrijp ik niet.’

Vredesmissie of vechtmisssie

‘De missie in Uruzgan is een afbraakmissie. De militairen breken meer af dan dat ze opbouwen. Niemand van het ministerie van Defensie durft te zeggen dat het zo is. Er wordt schade aangericht, er komen onschuldige Afghaanse burgers om het leven en het land is één grote puinhoop. Het is dus absoluut geen vredesmissie te noemen. Ze bouwen misschien bepaalde dingen op maar dat valt in het niets met datgene wat ze kapot maken.’

Topiclijst interview chefs fotoredactie

1. Algemene vragen

- Functieomschrijving
- Werkwijze
- Beperkingen en mogelijkheden
- Ideologie

2. Vragen met betrekking tot het proces

- Plaatsing van foto's
- Selecteren van foto's
- Bijgevoegde tekst

3. Vragen met betrekking tot het onderzoek

- Hoeveelheid
- Plaatsing
- Grootte
- Positie
- Soort
- Camerastandpunt
- Herkomst
- Onderwerpen
- Terugkerende beelden
- Slachtoffers
- Teneur
- Vredesmissie of vechtmiszie

4. Vragen met betrekking tot vijf foto's

- Waarom deze foto
- Goed en minder goed

5. Slotvragen

- Waarheid
- Beeldvorming missie
- Propaganda

(6. Extra)

- Eventuele toevoegingen

1. Algemene vragen

Functie omschrijving

Chef fotoredactie

'Ik ben al heel lang werkzaam bij *De Telegraaf*. Op de plek waar ik nu zit, als eindverantwoordelijke beeld, werk ik zeven jaar. Mijn functie kun je omschrijven als chef beeldredactie. De fotoredactie heet tegenwoordig de beeldredactie omdat wij ons ook bezig houden met video. Wij hebben een zevental bureauredacteuren. Zij sturen in het binnenland een legertje van 125 fotografen aan waarvan er zeven in vaste dienst zijn. De rest is *freelance*. Daarnaast hebben we nog een netwerk van fotocorrespondenten en "videorakkers" in het buitenland. In de toekomst willen wij naar een reconstructie waarin we maximaal twee fotografen in dienst hebben en de rest allemaal uit *freelancers* bestaat.'

Werkzaamheden

'Een behoorlijk deel van mijn werkzaamheden zijn wat minder prettig. Ik kom zelf uit de fotografie en de videowereld; ik heb de fotoacademie gedaan. Dat is eigenlijk wat ik ambieer. Maar tot mijn spijt blijkt dat mijn werk steeds meer een soort administratieve functie wordt. Ik ben bezig met onderhandelen en afsluiten van contracten met grote persbureaus en daarnaast houd ik mezelf bezig met problemen rondom personeel. Dat is eigenlijk een beetje *fifty-fifty*. Daarnaast, als er echt zaken spelen, houd ik me ook met de fotografie bezig. Veel wordt gedaan door onze bureauredacteuren zoals het aansturen van de fotografen.'

Twee loketten

'Binnen onze beeldredactie hebben we twee loketten om het zo maar te zeggen. Het nieuwsloket is zeven dagen per week bemand, vanaf half negen tot een uur of half twaalf, twaalf uur 's avonds. Daar werken we in ploegendiensten. En we hebben een *feature* loket. Hier worden achtergrondverhalen, achtergrondreportages en ook filmpjes gemaakt. Dit coördineert de "*feature-man*". Dus we maken onderscheid tussen de actuele nieuwsfotografie en de achtergrondreportages.'

Werkwijze

Fotografen en *freelancers*

'We hebben de beschikking over een groep van ongeveer 125 fotografen. Zoals ik al zei, zijn daar zeven fotografen van in vaste dienst. De rest is *freelance*. In het buitenland hebben we dan nog de beschikking over een groepje fotocorrespondenten.'

Opdrachten

'Door het stukje kennis dat de bureauredacteur heeft, wordt bepaald welke fotograaf welke opdracht krijgt. Hij kent zijn mannen en vrouwen en weet dat de één bijzonder goed is in het fotograferen van voetbalevenementen en de ander bij uitstek geschikt is om naar een modeonderwerp te sturen. Zo heeft iedere fotograaf zijn eigen specialiteit. We hebben een "knaap" die redelijk ingevoerd is in hard nieuws. Hij houdt zich bijvoorbeeld bezig met de Holleeder-affaire. Hij weet dan heel goed wie wie is en wat hij in beeld moet brengen. We hebben ook een dergelijke fotograaf voor de oorlogsgebieden en dus ook voor Afghanistan. Deze fotograaf weet goed hoe hij zich daar moet bewegen. Hij neemt geen achterlijke, onnodige risico's. Hij is heel sterk in het tot stand brengen van een verbinding; met een portable satelliet is hij in staat bewegend beeld en plat beeld weg te krijgen vanuit een oorlogsgebied.

Momenteel zit er niemand van onze fotografen in Uruzgan. We zijn in 2007 wel een paar keer in Afghanistan geweest. Een fotograaf en een verslaggever zijn naar dit gebied getrokken. Zij zorgden daarvandaan voor materiaal voor print en voor internet. Ze zijn niet op de bonnefooi naar Uruzgan gegaan, dat zou onverantwoordelijk zijn. Ze gingen mee met Defensie. Wanneer er een eigen verslaggever of cameraman naar een dergelijk gebied gaat, is het vooral om de Hollandse link te belichten. Want je hebt natuurlijk je abonnementen met de internationale persbureaus. Dus die beelden van achter de linies krijg je, oneerbiedig gezegd, per kilo aangeleverd.'

Persbureaus

'We maken voornamelijk gebruik van persbureaus en eigen fotografen. Hierin hebben we geen voorkeur; er is bij ons geen verdeling in materiaal dat we liever gebruiken. Het is maar net wat er is. Het zou best kunnen zijn dat we onze eigen mensen op locatie hebben zitten en dat er toch gekozen wordt voor materiaal van een persbureau. Omdat dat beeld dan net wat mooier is bijvoorbeeld.'

Verdeling foto en tekst

'Een bepaalde verdeling van foto en tekst hebben we niet in de statuten staan maar *De Telegraaf* staat wel bekend als krant waarbij de fotografie en film een hele belangrijke rol speelt. Dat heeft ook te maken met onze doelgroep.'

Beperkingen en mogelijkheden

Ongeschikt

'We hebben wel degelijk foto's die wij als ongeschikt beschouwen en dan ook niet publiceren. Zo hebben wij recentelijk een heftige discussie gehad over Storimans. Moet je dit heftige beeld wel of niet plaatsen. Wij zijn de enige krant geweest in Nederland die voor dit beeld is gegaan. Hoe bizar en hoe afschuwelijk dit bedrijfsongeluk ook is, het beeld dat is gemaakt, was een "juweel". Het klinkt heel bizar maar in die foto zat alles; het beeld vertelde het verhaal van de gekte en de waanzin daar. We hebben de NOS op de stoep gehad en we hebben collega's van *de Volkskrant* aan de lijn gehad die het niet eens waren met onze keuze om een dergelijke foto toch te plaatsen. *Business News Radio* wilde ons in de uitzending hebben om te vertellen waarom we voor deze "schandalige" keuze zijn gegaan. Opvallend waren de reacties van de luisteraars. Men vroeg zich af waarom er nu wel een *issue* van werd gemaakt en waarom dat niet werd gedaan bij de foto van een Georgiër die huilend met een dode dorpsgenoot in de armen tussen de puinhopen stond. Daar is geen discussie over geweest maar nu het een Nederlandse cameraman betreft, die bewust gekozen heeft voor deze tak van sport, even oneerbiedig gezegd, wordt er wel heftig over gediscussieerd. Vanuit de familie is er een reactie gekomen op de foto. De nabestaanden legden het uit als een enorm eerbetoon aan Stan. Ze hebben zelfs de foto bij ons nabesteld. Daar kun je dus ook geen lijn op trekken.

Losliggende delen, armen, lichamen, bloed en gruwel laten we niet zien in *De Telegraaf*. De explosie in Madrid is een goed voorbeeld waarbij we afschuwelijke beelden hebben gekregen van persbureaus. We hebben echter gezocht naar een minder heftig beeld. Uiteindelijk hebben we een foto geplaatst waarbij je kon zien hoe heftig het was maar waar geen slachtoffers te zien waren. Je wilt niet weten wat voor beelden er vanuit oorlogsgebieden komen. Deze foto's zijn vaak heel heftig.

De Telegraaf heeft om één of andere reden de reputatie dat ze heel sensationeel is en heel ver gaat in de fotokeuze. Maar alle andere kranten heb ik ten tijde van de aanslag in Madrid bekeken en in *de Volkskrant* stond een heftig beeld van 5 à 6 kolommen waar een dode vrouw op stond afgebeeld. Als beeld is dit natuurlijk een "beauty" maar of je de lezers daarmee moet confronteren weet ik niet. Ik denk het niet. Te heftige beelden plaatsen wij dus niet. Ik geloof niet dat je mensen daarmee moet confronteren. Ik geloof daar absoluut niet in. Nederlanders zitten 's morgens met een hard of zacht gekookt eitje aan het ontbijt. Je moet je dan afvragen of het prettig is om heel heftige beelden te zien. We filteren dat soort beelden er dus wel uit.'

Vrijheid

'Er zijn geen echte vaststaande regels, we zijn behoorlijk vrij in het plaatsen van beeld. De keuze voor zo'n heftig beeld als Storimans groeit in de loop van de dag. In eerste instantie keerde ik de foto meteen

om. De foto vond ik wel heel erg heftig. Ik wist niet of dit wel kon. Dat was mijn mening aan het begin van de ochtend. Het nieuws groeit in de loop van de dag. Op een gegeven moment hoor je wat zich daar heeft afgespeeld en hoe bizar dat is. De foto vertelt dan eigenlijk het verhaal wat onze collega's daar hebben meegemaakt. Dus we hebben toch gekozen voor die heftige foto van de *RTL*-man. Niet heel dominant op de voorpagina maar op de derde pagina met daaromheen een artikel. Anders werd het beeld wel heel erg heftig. Maar ik wilde het beeld wel laten zien. Dit keuzeprocess is een spel tussen de eindredactie, de hoofdredactie en chef beeld, ik dus. Gedurende de dag heb je dan eigenlijk een discussie over die foto. Ik loop dan met die foto verschillende afdelingen af en vraag wat men ervan vindt. Maar ik vraag het bijvoorbeeld ook aan de portier. Dat vind ik ook interessant om te horen. Als we twifelen over een beeld wordt er dus gediscussieerd. De doorslaggevende is de hoofdredacteur van dienst. Die kan bepalen om een foto toch wel of toch niet te plaatsen. Maar over het algemeen komen we er wel met elkaar uit.'

Rol van de foto

'Je hebt er beelden tussen zitten die echt invloed kunnen hebben op de geschiedenis. Denk maar terug aan die foto uit Vietnam. Dat meisje die na een palmbombardement met velletjes aan haar arm wegvlucht. Dat heeft wel wat gedaan. Dat heeft wat gedaan voor de oorlog in Vietnam. Sommige foto's kunnen zo'n impact hebben, ook op de politiek. Ik denk dat je met een goed geschoten pakkend beeld heel veel kunt vertellen.'

Ideologie de *Volkskrant*

Ideologie

'*De Telegraaf* is bedoeld voor een heel breed publiek. Daar kun je "koning keizer Admiraal" onder rekenen maar ook alles wat daaronder zit. *Telegraaflezers* pakken de krant en bladeren deze door en pikken er verhalen uit. Maar ze kunnen de krant wel twee of drie keer op een dag pakken. Omdat er dan nog verhalen zijn in een hoekje die ze nog niet gezien hadden.'

Concurrentie

'Wij zien *de Volkskrant* niet als concurrent. Qua vormgeving en qua formule verschillen wij van elkaar. Ik geloof niet dat lezers van *De Telegraaf* ook lezers van *de Volkskrant* zijn en andersom. We bedienen allebei een ander publiek. Wij werken met meer beeld, dat heeft te maken met de vormgeving. Soms ben ik wel eens jaloers op *de Volkskrant*. Zij geven één foto echt de ruimte terwijl wij toch, door onze vormgeving, eerder gaan voor meerdere beelden waardoor we de beelden ook kleiner moeten

weergeven. Het verschil zit hem een beetje in de opmaak. Wij willen veel leuke dingen laten zien en niet maar slechts één grote foto afbeelden.'

2. Vragen met betrekking tot het proces

Plaatsing van foto's

Vergadering

'De afdelingschefs en de hoofdredactie beginnen 's morgens met een eerste vergadering om half elf. Ik zit daar ook bij. Dan kijken we wat de agenda ons biedt tot nu toe; wat kunnen we verwachten. Dan hebben we om drie uur nog een keer een vergadering met elkaar. Ook daar zit weer de dienstdoende hoofdredacteur bij en de dienstdoende afdelingschefs. In de vergadering van drie uur zit tevens de dienstdoende eindredacteur. Dan wordt er weer eens een keer besproken wat we hebben. We nemen door wat we bijvoorbeeld met de buitenlandpagina gaan doen en wat we kunnen verwachten. Meestal veranderen dingen op het laatste nippertje. Wanneer nieuws een drastische wending krijgt dan moeten wij daarop inhaken.'

Samenwerking

'Er is geen overleg tussen de beeldredactie en de journalisten. De afdelingschefs weten wat er door hun journalisten geschreven wordt of geschreven gaat worden en daar overleggen wij mee. Wanneer journalisten erbij zouden zitten, komen we nooit aan onze kopij, aan onze beelden. Zij hebben geen invloed op het beeld wat bij hun artikel komt. Als zij met een fotograaf op pad gaan, is die invloed er natuurlijk wel. Dan werk je namelijk als team. Een verslaggever en een fotograaf wijken dan niet van elkaar af als ze bijvoorbeeld samen naar Afghanistan zouden gaan voor een verhaal of reportage.'

Aanpak

'Wanneer het verhaal is afgerond, wordt het gelezen door de beeldredacteur en die gaat aan de hand van het verhaal een bijpassend beeld zoeken. We proberen zoveel mogelijk een combinatie op pad te sturen, dus een verslaggever en een fotograaf samen. Maar we gaan ook de archieven in van Reuters of ANP.'

Selecteren van foto's

Afhankelijk

'We krijgen per dag 3.500 à 4.000 foto's binnen. Het aanbod is zo enorm groot. Tijdens evenementen zoals het EK en de Olympische Spelen schiet dat aantal omhoog naar 6.000. Al die beelden worden

geleidelijk door de dag heen bekeken. Uit die enorme bulk wordt door de bureauredacteuren een selectie gemaakt en 's avonds bij het bouwen van de pagina's wordt die selectie bekeken en uit die selectie wordt nog eens een selectie gemaakt.

Het aanbod van foto's uit oorlogsgebieden is ook behoorlijk groot. Ik vind het wel meevallen met het beperkte aanbod van beeldmateriaal van de Nederlandse militaire missie. Het wordt bijvoorbeeld wel aanmerkelijk moeilijk om foto's vanuit het Midden-Oosten te krijgen omdat daar enorme censuur heerst. Maar in andere landen zoals in Georgië krijg je heel veel beeld. De wandaden van de Russen waren volop afgebeeld en aan die beelden kun je redelijk gemakkelijk komen. We proberen, waar ruimte is, een "beeldraker" naar een oorlogsgebied te sturen. Maar vaak is de ruimte beperkt. Ook spelen kosten een rol. Of je nu één poppetje of twee poppetjes stuurt, het scheelt nogal in de kosten. Daarnaast is het ook gevaarlijk. Je hebt te maken met een risicofactor en je hebt te maken met verzekeringen. Om dit op te vangen, beschikken we nog over een aantal verslaggevers die zelf ook beeld kunnen maken. Één van onze vaste mensen die echt de gevaarlijke oorlogsgebieden ingaat, is Charles Sanders. Hij is ook in staat om te fotograferen.'

Ministerie van Defensie

'Wanneer je uitgenodigd wordt om een Nederlands kamp te bezoeken, weet het ministerie van Defensie dat ze het risico loopt dat de fotograaf misschien nog eens omdraait en de andere kant op fotografeert. Ze hebben je niet aan een touwtje. Ze zouden je het misschien moeilijk kunnen maken om je materiaal te versturen. Maar dat hebben wij eigenlijk nooit zo meegemaakt.'

Invloeden

'Het verhaal, de kapstok, is nummer één. Dat beïnvloedt op zekere wijze al naar wat voor soort beeld we gaan zoeken. We kijken naar een passend beeld. Dit beeld moet wel weer passen in de formule, in de filosofie van *De Telegraaf*. Losliggende benen horen daar bijvoorbeeld niet bij. Smaak, interesse en normen en waarden spelen natuurlijk een rol bij de keuze van foto's. Wat betreft de berichtgeving uit oorlogsgebieden is het verduveld moeilijk om die invloeden te beperken, dus zo objectief mogelijk te zijn. We werken veel samen met Reuters en dat is een betrouwbare partij. Zij hebben mensen aan de linkerkant maar ook aan de rechterkant lopen. Dat zijn vaak lokale helden die het gebied goed kennen en die weten hoe ze zich voor en achter de linies moeten bewegen. Dergelijke beelden worden door Reuters verspreid. En dan is de keuze van het beeld natuurlijk afhankelijk vanuit welke hoek het verhaal belicht wordt. Wanneer het verhaal over rebellen gaat, probeer je daar ook een beeld bij te vinden.'

Bijgevoegde tekst

Verantwoordelijk

'De journalist is verantwoordelijk voor het artikel en dus ook voor de *lead*. Op de eindredactie worden de kop en het onderschrift bij de foto gemaakt. Wij zorgen als beeldredactie dat de directe informatie bij de foto correct is. Daarbij zijn we wel vaak overgeleverd aan de mensen uit het veld of aan de persbureaus. Zij geven aan wat er op de foto te zien is en waar die foto is genomen. Maar wij hebben dus geen invloed op de uiteindelijke onderschriften. Dat bepaalt de eindredactie.'

Beeldvorming

'De onderschriften bij foto's zijn belangrijk, ze moeten correct zijn. Soms gaat het wel eens fout maar dat kan altijd gebeuren. Maar de tekst draagt wel bij aan de beeldvorming, vind ik.'

Ondersteuning

'Als het beeld goed is, moet het meer vertellen dan die tachtig millimeter tekst die eronder staat. De foto moet voor zich spreken. Wanneer een foto uitleg moet geven, dan pleit dat niet voor het beeld.'

3. Vragen met betrekking tot het onderzoek

Hoeveelheid

'De formule van *De Telegraaf* is dat we niet per sé grote beelden plaatsen maar wel veel. We willen veel dingen belichten. Omdat we veel beelden willen plaatsen is de ruimte beperkt. De foto's zijn dan ook niet heel groot.'

Plaatsing

'Wanneer het echt de Nederlanders betreft, willen we foto's vaak voorin de krant hebben en dus plaatsen we de beelden op de binnenlandpagina. Wanneer beelden op de buitenlandpagina staan, heeft het artikel dat erbij staat waarschijnlijk geen Hollandse link. Het onderwerp is algemener van aard. Het gaat dan bijvoorbeeld over de ontwikkelingen in Afghanistan of over een internationale kwestie. Dan wordt het beeld naar de buitenlandpagina verplaatst.

Bij foto's die op de voorpagina komen, speelt de kracht van het beeld een rol. Maar ook de nieuwswaarde; als er zich nieuwe ontwikkelingen hebben voorgedaan. Bijvoorbeeld wanneer Nederlanders in Uruzgan gewond zijn geraakt. Dan is het voorpaginanieuws. Iedere avond hebben we een discussie over onder andere het beeld dat op de voorpagina moet komen. Die discussie wordt gevoerd door drie man; de dienstdoende eindredacteur, de hoofdredacteur en de "beeldman".'

Grootte

‘Dat is puur de formule van de krant. We plaatsen veel foto’s in niet zo heel groot formaat. Wij hebben liever veel beeld in kleiner formaat dan weinig beeld in groot formaat. Het heeft ook te maken met de hoeveelheid onderwerpen die wij willen aanstippen. Er gebeurt zo vreselijk veel iedere dag in de wereld en dat willen we zoveel mogelijk in beeld brengen.’

Positie

‘Wanneer we een losse foto in *De Telegraaf* plaatsen, is het een beeld dat voor zich spreekt. Het is een op zichzelf staand beeld. Het behoeft geen commentaar in de vorm van een artikel. Een dergelijke foto krijgt dan vaak een sterkere betekenis. Sommige beelden hebben dat in zich. De foto van de omgekomen camera man van *RTL* had eigenlijk ook een op zichzelf staande foto kunnen zijn. Het beeld zei zo vreselijk veel; de waanzin en de gekte zie je terug in de foto. Het artikel eromheen had niet eens gehoeven.’

Ook plaatsen we foto’s in een reeks. We kiezen voor een reeks wanneer we daarmee de situatie duidelijker kunnen uitleggen. Wanneer de boodschap duidelijk overkomt in twee of drie beelden dan in één beeld. Daarnaast speelt onze formule weer een rol; we plaatsen graag veel foto’s.’

Soort

‘Wat de kleur van de foto’s betreft, speelt de techniek een grote rol. Op bepaalde pagina’s kunnen we kleur drukken en op bepaalde positie vooralsnog niet. Over het algemeen heeft de buitenlandpagina alleen zwart-wit posities. Dat heeft te maken met aanlevering en sluiting van de pagina’s. Een puur technisch verhaal dus.’

Camerastandpunt

‘Wij letten niet op het standpunt van de camera. Het beeld, vooral uit oorlogsgebieden, moet het verhaal vertellen. En of die foto vanuit een laag of een hoog standpunt is genomen, maakt niet uit. Dat is iets waar je weinig invloed op hebt hiervandaan. Dat die man of vrouw in het veld op de grond gaat liggen, kun je niets aan doen. We letten daar niet op. Wat dat betreft zijn we afhankelijk van datgene wat we krijgen aangeboden.’

Herkomst

Bronnen

‘We letten zeker op de bron bij het plaatsen van beelden. We krijgen heel veel beeld aangeleverd. Ook bij “tijd en wijle” van mensen die wij helemaal niet kennen. Zulke beelden zijn zeer twijfelachtig en

dubieus en gebruiken we dus ook niet. Zo hebben we vanuit diverse hoeken foto's aangeleverd gekregen van de aanslag op het World Trade Center. Er zat er één tussen die zo "verduveld" mooi was *gefotoshopt*. De rookpluim had een vorm van een duivelskop. Maar met zulke beelden doen we dus niets. Het zijn "rakkers" die het leuk vinden om grote kranten in Europa te bestoken en het leuk vinden hun foto terug te zien in een krant of op een site. Het manipuleren van beelden is tegenwoordig steeds makkelijker in het digitale tijdperk.

Een groot deel van onze beelden zijn waarschijnlijk van persbureaus afkomstig. Dit komt doordat we niet altijd in dergelijke brandhaarden mensen hebben zitten. We kijken in eerste instantie of er ruimte bestaat om mensen naar het gebied zelf te sturen. Dat is het verzoek wat wij bij Defensie neerliggen. We willen dus het liefst foto's van onze eigen fotografen gebruiken. Lukt dit niet, wijken we uit naar de persbureaus.

Ook maken we gebruik van materiaal van Defensie. Het hangt van het onderwerp af. Ik vind niet dat we Defensie moeten uitsluiten. Hun materiaal is zeker wel bruikbaar. We hebben eigenlijk een hele goede band met het ministerie. Zo hebben we samen een soort lezersactie gehouden in de periode rondom kerst in 2007. Lezers van *De Telegraaf* die familie in Uruzgan hadden zitten, konden met een gratis advertentie en een fotootje een kerstgroet overbrengen. Dat is een samenspel geweest tussen *De Telegraaf* en Defensie. Je kunt denken dat het incestueus is maar we kijken natuurlijk wel kritisch naar hun berichtgeving. Soms levert het sturen van eigen mensen naar het gebied niet meer of beter beeldmateriaal op dan het materiaal van de bronnen waar je abonnementen hebt lopen.'

Bronvermelding

'Het is wetmatig verplicht om de bron weer te geven. Het moet. Dit doen we dan ook altijd. Het kan wel eens gebeuren dat per ongeluk de naam van het persbureau of de fotograaf wegvalt. Dat is dan een slordigheidje van de opmaakdirecteur. In de hectiek kan dit wel eens gebeuren. Maar bij iedere foto en bij ieder verhaal hoort eigenlijk een *credit* te staan. Dat is wet. Wanneer je dat niet doet, heeft de fotograaf zelfs recht op een extra betaling. Als boete.'

Onderwerpen

Militair/politioneel optreden

'Dat onze beelden het meest militair/politioneel optreden laten zien, komt vrees ik door de ruimte die we krijgen van Defensie als we mensen naar het gebied sturen. Er moet maar net op dat moment iets gebeuren dat niet te maken heeft met militair/politioneel optreden. Je moet maar net mee mogen wanneer militairen op zoek gaan in de grotten naar Talibanstrijders. Als het zich voordoet, kunnen verslaggevers en fotografen erover berichten maar wanneer het niet gebeurt, ben je voornamelijk

afhankelijk van datgene wat er in Uruzgan gebeurt. Ook zijn we afhankelijk van de beelden van persbureaus. Ik denk dat veel bureaus ervan uitgaan dat de nieuwswaarde van beelden van militairen op patrouille of van militairen in gevecht groter is dan foto's van militairen die een schooltje aan het opbouwen zijn. Er is meer aandacht voor het strategische conflict. Wanneer er drie kilometer terrein wordt gewonnen en daar is beeld van, heeft dat beeld een grotere journalistieke waarde dan beelden van opbouw. Dus de persbureaus zullen eerder en meer beeld van militair/politioneel optreden laten zien.'

Afghaanse bevolking

'Van datgene ik voorbij zie komen aan beeld, zijn foto's van de Afghaanse bevolking er in beperkte mate. Er moet dan ook maar net een correspondent van de grotere bureaus zijn die gevoelig is voor dat onderwerp en die het ziet. Als je in dat gebied een soort "oorlogsjunk" hebt zitten die alleen maar gefixeerd is op het snoeiharde geweld, heeft dat impact op de soort foto's. Je bent dus ook afhankelijk van de mensen die daar zitten en hun voorkeuren.'

Terugkerende beelden

'Wanneer er beelden op dezelfde dag of een andere dag terugkeren in andere media, zoals in *de Volkskrant*, geeft dat aan dat we toch over bepaalde foto's gelijke ideeën hebben. Alle grotere landelijke dagbladen hebben toegang tot vrijwel dezelfde persbureaus. Het is dan ook logisch dat dezelfde beelden komen bovendrijven. Ik vind het niet erg dat dergelijke foto's terugkeren in andere media.'

Slachtoffers

'We denken zeker aan de nabestaanden bij het plaatsen van slachtoffers. Als het te gruwelijk is, laten we het niet zien. Zo zijn er ook wel wat beelden van slachtoffers van de militaire missie verschenen die te gruwelijk waren. Dergelijke beelden zijn zo erg dat we dat onze lezers niet aandoen.

We spreken meer over slachtoffers dan dat we ze laten zien. Lettertjes zijn namelijk minder ingrijpend dan beeld. Een foto heeft meer impact dan tekst en bewegend beeld. Daarom zijn we ook voorzichtig met het laten zien van gruwel.

Er wordt meer over de Nederlandse slachtoffers gesproken dan over de burgerslachtoffers. Dat heeft te maken met de informatie die we krijgen. Aantallen van Nederlandse slachtoffers zijn makkelijker te verkrijgen. Informatie van aantallen burgerslachtoffers is uit oorlogsgebieden niet beschikbaar, vrees ik.'

Teneur

Foto

'Ik denk dat de teneur van foto's van het onderwerp afhangt. Wanneer Nederlandse militairen beschoten worden tijdens het opbouwen van een schoolje dan is de (foto)berichtgeving natuurlijk eerder negatief dan positief. Dat de beelden in *De Telegraaf* eerder negatief zijn, komt dan waarschijnlijk door het onderwerp, door het verhaal. Ons beeldmateriaal sluit namelijk aan bij het verhaal.'

Tekst

'Het zou kunnen dat de bijgevoegde tekst de teneur van de foto beïnvloedt maar daar zit geen filosofie achter. Wij zijn ook niet verantwoordelijk voor de kop en het onderschrift.'

Vredesmissie of vechtmissie

'Dat wij meer beelden van een vechtmissie laten zien dan van een vredesmissie heeft denk ik te maken met de journalistieke waarde. Zoals ik net vertelde, hecht men meer waarde aan de actie, aan de gevechten en aan het verliezen van terrein dan aan bijvoorbeeld wederopbouw.'

Voor mijn gevoel hebben we te maken met een vredesmissie. Ik zie die jongens toch wel naar Uruzgan afreizen om partijen uit elkaar te houden en te assisteren bij de wederopbouw. Ik geloof niet dat wij echt een land zijn met "rakkers" die zich in de voorste linies bewegen.'

4. Vragen met betrekking tot vijf foto's

Fotonummer 4

'Deze foto is van de overleden Timo Smeehuijzen. Het beeld heeft in vele media gestaan. Een oorzaak hiervan is dat het beeld van een persbureau is. De grotere landelijke bladen hebben hier abonnementen lopen. Het is dan ook niet zo gek dat andere media ook deze foto hebben geplaatst.'

Fotonummer 18

'Dit is een mooie foto. Normaal gesproken zetten we overal de bron erbij. Waarschijnlijk is dat hier door de opmaak weggevallen. Volgens mij is het een foto geweest van één van onze verslaggevers. Foto's die zij maken, plaatsen we ook wel eens.'

Fotonummer 20

‘Dit is een typische wederopbouwfoto. Dergelijke foto’s zijn er niet heel veel. De tekst bij dit *feature* verhaal ging in op de taak van de Nederlandse militairen bij de wederopbouw en dan proberen we daar dus ook een beeld bij te vinden.’

Fotonummer 23

‘Deze foto’s zijn beelden die we van Defensie hebben gekregen. Het is een goede foto waarin je ziet wat de Nederlandse militairen daar doen.’

Fotonummer 38

‘Op deze foto is het leed dat de missie met zich meebrengt, weergegeven. Het stukje eerbetoon naar de “rakers” die in Uruzgan dienst hebben gedraaid, vinden wij belangrijk. Vandaar dat we ook zulke foto’s plaatsen.’

Goed en minder goed

‘Wat actie betreft vind ik de foto van het ministerie van Defensie heel sterk (foto 23). Je ziet dat er iets gaande is. Ook het laatste beeld (foto 38) vind ik krachtig. Je ziet de Commandant der Strijdkrachten de medailles uitreiken. Deze foto laat ook de risico’s zien die de mensen daar lopen.

Het beeld van de militair met het wapen (foto 18) vind ik een lekker beeld. Het geeft de gekke situatie weer waar de Nederlandse militairen in terecht zijn gekomen; in de “*middle of no where*”. De foto van Timo (foto 4) is natuurlijk fotografisch heel sterk. De diagonaal in het beeld, de lijnen, de mannen die daarachter staan, de regen, het vliegtuig; het is de droevige sfeer die aanspreekt.’

5. Slotvragen

Waarheid

‘Wij proberen zo goed mogelijk de missie weer te geven in tekst en beeld. Maar daarbij zijn we ook afhankelijk van de persbureaus en van de fotografen. Ik ga ervan uit dat de *capture* bij een foto zoals wij die aangeleverd krijgen van bijvoorbeeld Reuters, juist is. Wij gaan ervan uit dat het bureau de waarheid vertelt. Wanneer zij in de *capture* van een beeld van dode lichamen laten weten dat het om overleden mensen gaat, zullen wij dat overnemen. Wij moeten het dan niet brengen alsof er zwaargewonden zijn gevallen. We gaan er niet aan “knabbelen”.’

Beeldvorming missie

'De media spelen een grote rol bij de beeldvorming van de missie. De invloed die de media hebben, is groot. Via de media komen mensen namelijk aan informatie.

Het ministerie van Defensie speelt echter een beperkte rol bij de beeldvorming van de missie in Uruzgan. Uiteindelijk komt het nieuws wel naar buiten, ook al wil Defensie dat niet. Wordt het niet via Defensie naar buiten gebracht, wordt het wel door de jongens daar zelf gedaan via mail, sms en foto's. Ik geloof niet dat Defensie echt enorme apenstreken uit zou kunnen halen om nieuws te verzwijgen. Ze kunnen wel uit ethische overwegingen besluiten om nieuws even te bevriezen. Dat heeft vaak te maken met het inlichten van nabestaanden bij het overlijden van militairen. Ik zie dat niet als een echte censuur. Ik denk dat het menselijk gezien heel acceptabel is. Tenminste, als je praat over een embargo van zes uur. In het vrije Nederland kun je dus best een verhaal maken waar Defensie misschien helemaal niet blij mee is. Daar hebben wij wel ervaring mee. We worden dan uitgenodigd om mee te gaan en dan komt er een verhaal uit waar Defensie eigenlijk niet op had ingezet. Maar goed, dat hoort erbij.'

Propaganda

'Ik denk dat iedere oorlog door de leidinggevenden wordt aangegrepen om het nieuws te manipuleren. Ik denk dat ieder land dat in oorlog is, de media probeert te bespelen. Bij de ene oorlog is dat wat transparanter dan bij de andere. Je moet dus altijd heel kritisch blijven.'

1. Algemene vragen

Functie omschrijving

Chef fotoredactie

'Ik ben chef foto en verantwoordelijk voor het fotobeleid van *de Volkskrant*. Ik werk 22 jaar bij deze krant waarvan veertien jaar op de fotoredactie en één jaar als chef. De fotoredactie bestaat uit zeven fulltimers. We worden aangesproken op het fotobeleid; we worden geacht aanbod te genereren voor alle plekken in de krant. De eindverantwoordelijkheid ligt uiteindelijk bij de hoofdredactie. Zij heeft de laatste stem wat zowel tekst als foto's betreft.'

Dagindeling

'We hebben zes dagen per week elke dag een half elf beraad. We bespreken tijdens deze vergadering de krant van de afgelopen dag en we maken de agenda voor de dag daarop. Elke deelredactie brengt haar ideeën in. Wij als fotoredactie hebben ook bepaalde ideeën voor het beeldmateriaal en opperen suggesties. Ook bespreken we of er verhalen en reportages zijn waar we met fotografie mee naar de één pagina (voorpagina) gaan. Dit alles wordt in het half elf overleg besproken. Het is het aanjaag moment in de ochtend. Iedereen weet door middel van deze vergaderingen waar de focus op ligt. Buiten deze vergaderingen om hebben we natuurlijk ook contact met alle deelredacties binnen de krant om te kijken wat hun plannen zijn. We overleggen gewoon één op één wat binnenland doet, wat buitenland doet, wat economie doet, wat sport doet. De mensen komen vaak bij ons langs. De fotoredactie is gewoon een soort verzamelpunt waar iedereen natuurlijk mee te maken heeft.'

Werkzaamheden

'De taken binnen de fotoredactie zijn opgedeeld in nieuws, specials en katernen. Er zijn altijd twee mensen met het nieuws bezig. Zij bekijken wat die dag belangrijk is. Op de fotoredactie is iedereen individueel bezig met het kijken naar het aanbod. We kijken of we onze eigen fotografen die in het buitenland zitten in kunnen zetten en we kijken waar het internationale aanbod dat via de bureaus binnenkomt uit bestaat. Dit leggen we naast elkaar en daarmee stellen we uiteindelijk onze pagina's samen.'

Werkwijze

Fotografen en *freelancers*

'We hebben één fotograaf in dienst, een staffotograaf. Daarnaast hebben we de beschikking over een soort vaste groep *freelancers* die uit tien man bestaat. Zij zijn niet verbonden aan *de Volkskrant* maar 80% van hun werk bestaat uit opdrachten voor *de Volkskrant*. Wij garanderen deze mensen dat ze hun inkomen bij ons verdienen.'

Opdrachten

'Het uitgangspunt van *de Volkskrant* is dat we zoveel mogelijk laten doen door eigen fotografen. Daarna kijken we pas wat er het beste internationaal te krijgen is. Elke fotograaf die voor ons werkt heeft zijn eigen specialisme. We weten onderhand heel goed wie we wel en wie we niet een bepaalde opdracht kunnen geven.'

Persbureaus

'Er is tegenwoordig heel veel vraag naar beeld. Vooral de jongere generatie vindt beeld erg belangrijk en interessant. Het is alleen zo dat de vraag naar meer beeld niet parallel loopt met de economische ontwikkelingen van kranten. *De Volkskrant* investeert heel veel geld in eigen fotografie. Wij leunen niet op de internationale handel maar juist op onze eigen mannen die we moeten sturen en dat is kostbaar. We hebben momenteel Deedee Derksen als *embedded* journalist in Uruzgan zitten. We proberen zoveel mogelijk te vermijden dat verslaggevers fotograferen. Daar zijn ze niet voor. Dat zie je ook bijna niet in *de Volkskrant*.'

Dagbladen en tijdschriften

'Het komt natuurlijk voor dat door meerdere media dezelfde foto's gebruiken. Deze beelden zijn dan waarschijnlijk afkomstig van persbureaus. We proberen dit te voorkomen door zoveel mogelijk van onze eigen mannen gebruik te maken.'

Verdeling foto en tekst

'We hebben een soort van opmaak vorm waarbij we uitgaan van één dragende foto per pagina. Eventueel plaatsen we daar nog portretten of *graphics* bij. Van een dergelijke opmaak kunnen we echter altijd afwijken. De verdeling van foto's en tekst hangt van het onderwerp en de ruimte af. Een goed voorbeeld is het uitbreken van de oorlog in Zuid-Ossetië. Wanneer er een goed aanbod van foto's over dit onderwerp is, pleiten wij bij de krant voor meerdere foto's. Zulk initiatief ligt dus bij de fotoredactie.'

Als wij zien dat er een heel goed aanbod is van beeldmateriaal, proberen wij plekken in de krant open te breken.'

Beperkingen en mogelijkheden

Ongeschikt

'We hebben de naam dat we een heel harde krant zijn, ook in fotografie. Dat bepleit ik ook zeer. Want oorlog is hard en dat zijn vaak geen mooie foto's. Je moet de essentie van het conflict laten zien. Als iets heel gewelddadigs is, dan is dat ongemakkelijk. Mensen houden er niet van maar dat moet je toch wel tonen. Uit het aanbod van dergelijke foto's moet je echter wel heel goed kiezen. Dat is van groot belang. Zo hebben we gisteren besloten om die *RTL*-man die doodgeschoten is in Zuid-Ossetië niet te plaatsen. De reden daarvoor is dat zijn familie hier in Nederland zit. We vonden niet dat we dat de familie aan konden doen. Het is heel aangrijpend als je weet dat twee kinderen, een vrouw en familie in Nederland zitten die de beelden onder ogen krijgen. De foto's die beschikbaar waren van Storimans voldeden aan dat wat je vindt waar een foto aan moet voldoen. Echter, wanneer het dichterbij huis komt, heb je misschien toch wel een ander soort van verantwoordelijkheid als krant.

We hebben geen vaststaande regels waarin staat dat we geen lijken in de krant zetten. We hebben vaak genoeg lijken in de krant staan. Maar je merkt dat mensen dat steeds minder graag willen. Ze reageren daar heftig op. Op de momenten dat het er echt toe doet, zoals bij de aanslag in Madrid en de bomaanslag op de markt in Joegoslavië, plaatsen we wel afschuwelijke foto's. Wanneer we berichten over een aanslag op een trein waarbij zestig mensen zijn omgekomen, kun je niet volstaan met een foto die slechts de schade van de trein laat zien. De impact van die aanslag moet je laten zien, vind ik. En dat leidt soms wel tot discussie.'

Vrijheid

'De fotoredactie is behoorlijk vrij in het plaatsen van foto's in de krant. We weten heel goed waar *de Volkskrant* voor staat en we kijken heel goed naar het aanbod en maken daar een juiste keuze uit. Soms komt het voor dat er een discussie ontstaat over het wel of niet plaatsen van bepaalde beelden.'

Rol van de foto

'Wij zijn met journalistiek bezig. Een foto moet dan ook informeren. Als in een conflict buitensporig veel geweld wordt gebruikt, vind ik dat de foto's die informatie ook moeten overbrengen. Als in Zuid-Ossetië blijkt dat Russische soldaten verkrachtend en stropend rondtrekken, moet je proberen dat ook in de foto te leggen. Net als in tekst proberen we in de fotografie de boodschap over te brengen; de essentie van

het conflict. Een beeld wil ontroeren, informeren en soms choqueren. Het is natuurlijk altijd een journalistiek instrument.'

Ideologie de Volkskrant

Ideologie

'In onze fotografie heeft *de Volkskrant* de naam directe foto's te brengen, ook in geweldconflicten. Wij staan voor een kwaliteitskrant waar de rol van de fotografie, naast de tekst die informatie verschaft, ligt in het geven van een eigen visie op de gebeurtenis. We zijn al heel lang voorbij het gegeven dat een foto het verhaal moet bewijzen. De fotograaf heeft de mogelijkheid om zijn visie, zoals een journalist dat ook heeft, weer te geven in foto's.

Ik ben nu heel erg in theorie aan het beschrijven waar foto's aan zouden moeten voldoen. Terwijl de algemene kijk in Nederland is; "hebben we iets goeds". Wanneer je iets goed hebt, wijk je heel erg snel af van bepaalde regels. Je wijkt af naar wat je hebt, dat is de praktijk. Iedereen denkt dat er een groot idee achter schuilt. Er schuilt ook wel een idee achter de krant maar het is een krant per dag. Wanneer er helemaal niets op een dag gebeurt, moet je toch iets doen. De pagina moet gevuld en dat wil je op kwalitatief goede wijze doen. Maar het kan zomaar zijn dat je dan een heel licht onderwerp op de voorpagina hebt staan. Per dag maak je andere overwegingen. Je kunt dus niet zeggen dat er een boven en een ondergrens is en dat je daar tussen blijft zitten. Zo werkt het niet.'

Concurrentie

'Wanneer je kijkt naar die *RTL*-man dan zie je het verschil tussen ons en *De Telegraaf*. *De Telegraaf* heeft een fantastisch goede pagina met goede interviews over dit onderwerp gebracht. Petje af. Dat was een heel goede pagina. Wanneer je even niet vanuit de familie kijkt maar vanuit informatief oogpunt, dan was de pagina in *De Telegraaf* een volstrekt goede journalistiek verdedigbare pagina. Op de voorpagina maken zij qua beeld keuzes die dicht tegen hun beleid aan liggen en waar wij niet voor gekozen hebben. Ik keur hun keuzes echter niet af, dat is gewoon hun visie. Ze zijn daarin misschien iets rauwer. In geweld is *De Telegraaf* echter niet rauwer dan *de Volkskrant*. Dat is heel grappig. In oorlogsmomenten zijn wij altijd harder geweest dan *De Telegraaf*. Maar blijkbaar ligt dit onderwerp dichtbij huis waardoor *De Telegraaf* vindt dat ze foto's van Storimans wel op de voorpagina kunnen plaatsen. En ach, wie zijn wij. *De Telegraaf* is twee keer zo groot hoor!'

2. Vragen met betrekking tot het proces

Plaatsing van foto's

Vergadering

'Tijdens die half elf vergadering wordt er onder andere besproken welke onderwerpen er voor die dag in de krant komen. Op deze manier ben ik op de hoogte wat er speelt en waar wij als fotoredactie naar op zoek moeten gaan.'

Samenwerking

'Wanneer je het hebt over regels die er zijn, is één van de belangrijkste dat we in samenspraak bepalen welk onderwerp we laten zien en hoe we dat laten zien. De eindverantwoordelijkheid van de keuze van foto's ligt altijd bij de fotoredactie. Het is vaak zo dat we aan de verslaggevers vragen om ons even bij te praten. Waar gaat het artikel over, waar schrijf je over. Op die manier kunnen wij gericht beeldmateriaal verzorgen. De journalist heeft dus enige invloed maar de keuze in beeld maken wij altijd.'

Aansluiting

'Soms komt het wel eens voor dat een foto niet voor 100% aansluit op een tekst. Niet elk onderwerp is dan ook voor 100% gefotografeerd. Soms moet je er dan iets naast gaan zitten. Maar dat komt niet heel vaak voor.'

Selecteren van foto's

Afhankelijk

'Wij zijn geneigd om altijd te kiezen voor heel mooie fotografie. Maar wanneer je slechts de beschikking hebt over een door een omstander gemaakte wazige foto van bijvoorbeeld de vermoorde Theo van Gogh, plaats je deze natuurlijk. Het maakt dan niet uit waar de foto vandaan komt. Fotografie is een ambt, het is een beroep. De één maakt beter foto's dan de ander. Maar wanneer je niet de beschikking hebt over mooie foto's of over foto's van een bepaald onderwerp, gebruik je materiaal dat wel voor handen is.'

Ministerie van Defensie

'Fotografie in Uruzgan wordt georganiseerd. Je kunt alleen maar meeliften op datgene wat Defensie met jou wil delen. Je zit onder de vleugels van het ministerie. We hebben dan ook een jaar geleden besloten om geen foto's meer van het ministerie van Defensie mee te nemen in *de Volkskrant*. Defensie

liet namelijk fotografen die zij in dienst hebben foto's maken en verspreiden via het ANP. Dit vind ik een soort PR stunt. De fotografen van Defensie schieten wat mooie beelden maar er staat natuurlijk nooit iets op wat ze er niet op willen hebben. Vandaar dat wij besloten dergelijke foto's niet meer in de krant te plaatsen. Dat heeft natuurlijk ook consequenties. Het aanbod van foto's van Nederlandse militairen is nu veel minder. We proberen desondanks onze journalistieke plicht te vervullen. En die plicht zegt dat je ter plekke wilt kijken hoe een heel belangrijke Nederlandse zaak zich ontwikkelt. Daarom gaan we drie keer per jaar *embedded* mee naar het gebied. De beperking van *embedded* gaan moet je dan maar accepteren. Maar binnen die beperking doen wij het ten minste wel zelf. We maken zelf keuzes. Defensie hoort dat niet voor je te doen.

Bij het allerbelangrijkste nieuws in Nederland – dat is het nieuws over de missie – moet je maar afwachten tot wat er op de persconferenties gezegd wordt. Wanneer er vandaag 34 doden vallen in Uruzgan onderzoekt niemand dat. Iemand van Defensie met een streep op zijn mouw gaat achter een tafel zitten en zegt hoe het gegaan is. Dat is toch ongekennd. Het ministerie van Defensie wil bepalen wat jij moet lezen en zien. Ze hebben geen voorlichtende rol want ze dekken alles weg wat niet gezien mag worden en laten alles zien wat hun missie onderstreept. Je wordt soms gek van de voorlichters. Zij hebben maar één rol; jou weghouden bij het nieuws. Dat is eigenlijk best erg. De rol van de vrije pers is dan ook heel belangrijk. Daarom moet je hopen dat de kranten sterk blijven. Wij maken bijvoorbeeld budget vrij om een verslaggever, Deedee Derksen, in Uruzgan te zetten. Zij is de enige Nederlandse journalist die daar fulltime zit. Dat kost echt veel geld. Men zou de krant meer moeten waarderen voor het feit dat er budget vrij gemaakt wordt voor deze belangrijke zaak. Hoe je ook over *de Volkskrant* denkt, de mensen hebben er allemaal belang bij dat wij daar de vinger aan de pols houden. Want wat Defensie laat zien, is niet de werkelijkheid.'

Invloeden

'Invloeden zoals smaak, interesses, normen en waarden spelen absoluut een rol bij de keuze van foto's. De mensen van de fotoredactie hebben allemaal hun eigen voorkeuren en visies. We proberen deze invloeden niet per definitie te beperken. Niet iedereen hoeft namelijk te denken zoals ik denk. Dat is helemaal niet nodig. De ene persoon kijkt anders naar een onderwerp dan de ander. Ieder heeft zijn of haar eigen ideeën. Wij hebben een competente groep mensen op de fotoredactie die hun ideeën hardop uitspreken. We zijn erop getraind hardop te denken. Op deze manier spreek je elkaars kennis aan. Door over onderwerpen te praten en te discussiëren kom je tot goede resultaten. Net zoals onze fotografen niet gelijk zijn, zijn wij van de fotoredactie ook niet hetzelfde. De gezamenlijkheid en het samenwerken, moet leiden tot een heel goede fotovisie. Die individuele vrijheid moet natuurlijk blijven om verschillend te zijn en denken.'

Bijgevoegde tekst

Verantwoordelijk

'De verslaggever is verantwoordelijk voor zijn verhaal en dus ook voor de kop en de *lead*. Het beleid betreffende de onderschriften bij foto's is dat de eindredactie verantwoordelijk is. De fotoredactie is geen schrijvende afdeling dus wij verzorgen de onderschriften dan ook niet. De fotografen leveren informatie aan zoals de datum, de plaats en het onderwerp van de foto. Elke deelredactie, zoals binnenland, buitenland, kunst en sport, bepaalt vervolgens het onderschrift. Als fotoredactie hebben we overwogen om de onderschriften te verzorgen. De ene persoon is er echter wel goed in maar de ander juist helemaal niet. Het is lastig wanneer je nooit een schrijvende functie bij een krant hebt gehad en alleen maar fotografie hebt gedaan. Ondanks dat we niet verantwoordelijk zijn voor de onderschriften, letten we er wel op. We hebben de taak om aan het einde van de avond een aantal pagina's uit te printen en de onderschriften na te lopen. We kijken dan of er geen onzin in staat.'

Beeldvorming

'De onderschriften bij foto's zijn belangrijk voor de beeldvorming. Er moet geen onzin in vermeld worden. Dat wat er onder gezet wordt, moet voor een lezer terug te vinden zijn in het beeld. Je moet niet debiliseren.'

Ondersteuning

'Tekst moet absoluut ondersteunend zijn. Een foto moet voor zichzelf spreken en het onderschrift moet dus ondersteunen. De tekst moet niet noodzakelijk zijn om de foto te begrijpen. Wanneer een foto onbegrijpelijk is, schieten we ons doel voorbij.'

3. Vragen met betrekking tot het onderzoek

Hoeveelheid

'Omdat wij geen foto's van Defensie gebruiken, is het aanbod van beelden van de Nederlandse missie gering. Wanneer er geen vers en goed aanbod is uit Uruzgan zullen we ook minder snel voor dergelijk onderwerp kiezen als beeld. Je hebt natuurlijk altijd de keus om een verhaal te illustreren of niet. Wanneer je al een paar keer wat mooie plaatjes van de missie bij een artikel hebt geplaatst en het aanbod is niet erg groot, plaatsen we in het vervolg bij artikelen over de missie minder snel een foto. Daarnaast besteden buitenlandse persbureaus weinig aandacht aan de Nederlanders in Afghanistan. Voor bijvoorbeeld *Reuters* is Nederland niet belangrijk. *Reuters* is een Engels bureau en brengt

voornamelijk de Engelse missie in beeld en *AP* brengt voornamelijk de Amerikaanse missie in beeld. Het aanbod is dus beperkt.'

Plaatsing

'Beelden die we op de voorpagina plaatsen, zijn meestal foto's die we zelf gemaakt hebben. Wanneer het materiaal van Defensie is, zullen we dat niet snel voor de één aanbieden. De voorpagina staat voor kwaliteit. De beste foto gaat naar de één. Beelden die mooi en van een goede kwaliteit zijn en die we zelf maken, hebben een grotere kans om op de voorpagina te komen. De foto's op de één moeten wel iets tonen, ze moeten wel iets laten zien.

Wanneer een foto niet op de binnenlandpagina staat, is er blijkbaar een overweging geweest binnen de krant om het op een andere pagina te plaatsen. *De Volkskrant* rekent bepaalde onderwerpen onder bepaalde pagina's. Zo heeft nieuws over Suriname jarenlang op de binnenlandpagina gestaan terwijl sinds drie jaar informatie over dit land op de buitenlandpagina wordt geplaatst. In dit geval kan het zijn dat er gesproken werd over de NATO en dat daarom het artikel met de foto op een andere pagina staat dan de binnenlandpagina. Het is maar net waar de krant iets onder rekent.'

Grootte

'Alle foto's die wij plaatsen zijn over het algemeen groot. We hebben een standaard maat van vijf kolom. Als een foto normaal en goed is, heeft hij een grootte van vijf kolom. Als een foto héél goed is, bestaat hij uit 6 kolom. Soms plaatsen we ook wel eens een panorama. Foto's onder de 5 kolom plaatsen we bijna niet. Portretjes worden wel kleiner afgebeeld; die bestaan uit een halve kolom.'

Positie

'We plaatsen wel degelijke losse foto's in *de Volkskrant*. We doen dit wanneer het fotomoment heel sterk is en de tekst niet belangrijk is. Sommige momenten zijn visueel interessanter. Niet alles behoeft een reportage of een nieuwsbericht. Soms heb je van die momenten dat je iets in beeld wilt zien en dat de tekst niet zo belangrijk is.

Ook plaatsen we wel eens een reeks foto's van een onderwerp in de krant. We kiezen voor dergelijke reeks wanneer blijkt dat een beeld in meerdere foto's beter tot zijn recht komt. Binnen de fotoredactie hebben we één jongen die hier goed inzicht op heeft. Hij ziet meteen waar je met meerdere foto's moet werken en waar niet. Je moet bij het plaatsen van foto's altijd goed op het ritme letten. Ritme is heel belangrijk in een krant. Hiermee bedoel ik dat je naar het grote overzicht kijkt en niet naar elke pagina op zichzelf. Je kijkt of de foto op pagina twee wel werkt met de foto op pagina drie. Het moet goed in evenwicht zijn. Je kunt bijvoorbeeld zes sterke foto's hebben maar als die foto's niet goed op

elkaar werken, kan de krant er slecht uit zien. Daar heb ik wel gevoel voor maar mijn collega kan heel goed in series denken.

Je let dus heel goed op hoe foto's op elkaar werken. Met het plaatsen van foto's in een reeks zijn we echter voorzichtig. Wanneer we niet genoeg ruimte hebben, moeten foto's in een reeks verkleind worden. Soms spreken foto's dan niet meer.'

Soort

'We sluiten ons niet af van zwart-wit beelden. We willen eigenlijk geen zwart-wit maar als een fotograaf ons kan overtuigen, kunnen we de foto best plaatsen. We hebben zelfs een aantal fotografen die specifiek zwart-wit foto's maken en aan het einde van het jaar brengen we een interview katern uit met alleen maar zwart-wit beelden. Daar klaagt niemand over, dat vindt men juist prachtig. De kwaliteit van een foto is bepalend. Wanneer het een mooie foto is, plaatsen we deze. Ook al is het een zwart-wit beeld. We zijn echter wel zuinig met het plaatsen van zwart-wit foto's. Je zult dan ook niet zo snel een zwart-wit beeld op de één zien.'

Camerastandpunt

'Onze taak is het informeren van een fotograaf over het onderwerp. Wij maken met hem de keus van wat we aanbieden. Daar tussenin is het zijn traject. Of hij dan in een boom klimt of op de grond gaat liggen, is zijn zaak. Daar heeft de fotoredactie geen invloed op. Bij de keuze voor een foto letten we dus ook niet bewust op het standpunt dat de fotograaf heeft ingenomen.'

Herkomst

Bronnen

'We letten altijd op de bron bij het plaatsen van foto's. Dat is belangrijk. Het feit dat wij meer foto's van persbureaus gebruiken dan van fotografen heeft waarschijnlijk te maken met de veiligheid. Een voorbeeld van nu is de situatie in Georgië. We hebben daar wel een verslaggever zitten maar nog geen fotograaf. Het is gewoon heel gevaarlijk. Dat zie je nu ook weer met die Nederlandse jongen van *RTL*. We hebben hele ervaren jongens en ook jongens die vaak in een oorlogsgebied hebben gezeten, maar we zijn er wel voorzichtig mee. Dus wanneer we geen eigen fotograaf in het gebied hebben, gebruiken we het aanbod van de persbureaus. En van Zuid-Ossetië was er de afgelopen dagen fantastisch aanbod. Dat had een eigen fotograaf echt niet beter gedaan.

We hebben ook wel eens foto's van onze verslaggever Noël van Bommel geplaatst. We hebben zijn materiaal gebruikt in de tijd dat we geen fotografen meer in Uruzgan hadden. Wij hebben maar één beleid; datgene wat we onder foto's zetten correct is. Elke foto in *de Volkskrant* krijgt een credit. Of dat

nu een fotograaf of een verslaggever is. Door dit beleid hebben de foto's van Noël van Bommel ook een credit gekregen. Foto's krijgen geen credit als het van die pasfoto's of *Hyves* foto's zijn.

We hebben voorheen wel eens foto's van het ministerie van Defensie gebruikt. We zijn daar door onze lezers op aangesproken. Lezers zagen ons als een PR krant aangezien we materiaal van Defensie gebruikten. Ze vroegen zich af of de artikelen in de krant ook geschreven werden door het ministerie. De mensen hadden gelijk. Dit argument heb ik ter harte genomen en heb er een streep onder gezet. Ik heb tegen Defensie gezegd dat wij geen foto's meer van hen meenemen. Verslaggevers suggereerden dat ons dat zou kunnen schaden in accreditaties. Vandaar dat ik bij het ministerie van Defensie ben langs geweest om uit te leggen waarom wij geen materiaal meer van hun wilde hebben. Daar hadden ze wel begrip voor.'

Bronvermelding

'Ons beleid is dat elke foto een credit krijgt. Het vermelden van de bron is dan ook juridisch verplicht. De naam van een persbureau vermelden wij dus altijd. De fotograaf wordt alleen vermeld als wij dat een inhoudelijke toevoeging vinden. Wanneer wij bijvoorbeeld een foto op de voorpagina plaatsen, vinden wij dat een goede en mooie foto. We vinden dan ook dat de fotograaf hiervoor "geprezen" moet worden en vermelden zijn naam.'

Onderwerpen

Diversiteit

'Wanneer je het hebt over de impact van de gebeurtenissen in Uruzgan dan gaat het deels over de militaire bezigheden en de politieke kwesties eromheen. Wat speelt zich daar af. Een ander aspect is dat je daar jongeren naar toe stuurt. Dat aspect vinden we belangrijk. En ten derde heeft het een familie achtergrond. Wanneer iemand daar bezig is of omkomt, dan zit een hele familie in Nederland die het volgt of zelfs van slag is. Dit zijn de elementen die wij tonen. Deze aspecten rondom de missie willen we allemaal laten zien. Vandaar dat onze foto's verschillende onderwerpen hebben.

Humanitair optreden - Afghaanse bevolking/leven - Islamitisch extremisme

'We hebben wel Deedee Derksen als verslaggever live in Kabul zitten maar daar speelt de missie zich niet af. Op de gevechten en de Afghaanse bevolking heb je natuurlijk geen inzicht. Je rukt mee met de Nederlandse soldaten. Van de regio's waar het allemaal gebeurt, zijn niet veel beelden. De bezoeken van onze oorlogsverslaggevers aan Uruzgan zijn allemaal *embedded*. De verslaggevers zijn wel zelfstandig om hun eigen weg te kiezen, en doen dit ook, maar ze zitten altijd onder de vlag van Defensie. Ze komen niet op een plek waar Defensie ze niet wil hebben. Vandaar dat foto's met

onderwerpen als humanitair optreden, de Afghaanse bevolking/leven en Islamitisch extremisme weinig voorkomen in *de Volkskrant*. Dergelijke beelden zijn er gewoon niet of weinig. En de beelden die er van bijvoorbeeld wederopbouw zijn, komen van Defensie. Deze foto's willen wij niet gebruiken. Defensie beseft heel goed dat de missie snel over is wanneer ze beelden van de omgekomen soldaten tonen waar uit elkaar gerukte lichaamsdelen op te zien zijn. Zij weten dat wanneer ze lijken tonen, de missie meteen ten einde is. Men heeft wel geleerd van de oorlog in Vietnam. Daar gingen de verslaggevers met de troepen mee, aan de frontlinie. Dat is wel een verschil met nu. Daar hebben die Amerikanen van geleerd hoor. Die oorlog kwam zo ongecensureerd de huiskamer binnen dat mensen ook niets meer van de oorlog moesten hebben.'

Terugkerende beelden

'Wanneer foto's al eerder in een medium hebben gestaan, gaat het waarschijnlijk om beelden die van persbureaus komen. Elk medium kan daar namelijk gebruik van maken. Ik baal er het meest van wanneer ik 's middags het *NRC* krijg waar een foto op de één staat die wij ook op de één hadden willen plaatsen. Dat is jammer. Dergelijke foto plaatsen we dan niet. Of het moet zo belangrijk zijn dat je er niet onderuit komt.

Voor *de Volkskrant* is exclusiviteit belangrijk. Die exclusiviteit ligt niet bij de persbureaus aangezien iedereen aan dit materiaal kan komen. De exclusiviteit ligt bij *de Volkskrant* bij onze eigen fotografen en bij eventuele contacten die we hebben met de kleinere bureaus. Het bureau Noor is een dergelijk voorbeeld. Zij bellen ons en geven dan bijvoorbeeld door dat ze een fotograaf in Zuid-Ossetië hebben rondlopen. Vervolgens gaan wij kijken of de foto's naar ons zin zijn. Zo ja, betalen we iets meer en zijn de foto's alleen voor ons. Persoonlijke relaties/contacten, mensen die je kent, zijn dus ook belangrijk voor de exclusiviteit. Men weet dat *de Volkskrant* geïnteresseerd is in goede fotografie en men biedt dus spullen bij ons aan. Soms bieden fotografen zelf ook materiaal bij ons aan. Daar kun je de concurrent mee voor zijn.'

Slachtoffers

'Wij denken bij het plaatsen van foto's van slachtoffers zeker aan de nabestaanden. Het geval van de omgekomen *RTL*-man in Zuid-Ossetië is een goed voorbeeld. Wij hebben er op dat moment voor gekozen geen foto te plaatsen van het lichaam van Storimans omwille van de nabestaanden.

Dat we zo weinig slachtoffers op de foto afbeelden heeft te maken met het aanbod. Als we beelden van slachtoffers hadden, waren ze zeker geplaatst. Je komt er echter niet aan. Je kunt vanaf je bureau in Amsterdam gemakkelijk schrijven over de slachtoffers die zijn gevallen maar wij, de fotoredactie, moeten het tonen. En dat kunnen we soms niet omdat het aanbod er niet is.'

Teneur

Foto

'Oorlog is altijd negatief. Dat vinden wij namelijk. Gemiddeld genomen bericht je over oorlog als er een strijd gaande is. We berichten dan ook eerder over gewonden dan over opbouw. Defensie doet heel veel moeite om het opbouwdeel in de kranten te krijgen. Dat is haar PR functie, dat is wat ze wil. Over twintig man die aan gort zijn geschoten, moet je niet berichten. Defensie wil dat wij journalisten dat zo min mogelijk benoemen. Bij veel verslaggevers gaan dan de alarmbellen rinkelen, die voelen dat meteen. Zij zullen dan ook direct naar de keerzijde zoeken.'

Tekst

'Wij hebben geen invloed op de bijgevoegde tekst bij de foto's. Ik vind echter dat een onderschrift de foto moet ondersteunen. Maar ik ben ook wel van mening dat tekst kan beïnvloeden.'

Vredesmissie of vechtmissie

'Een vredesmissie in beeld brengen is natuurlijk tamelijk lastig. En daar waar er echt sprake is van een vredesmissie, zoals in Darfur, tonen we toch vooral mensen in ellende. Dit om te laten zien dat hulp nodig is. Dan zul je de foto's wel negatief interpreteren maar dan zijn ze niet zo bedoeld. Het is echt niet zo dat wij alleen maar de rotelementen van de missie willen tonen, maar het is wel de realiteit. Mensen denken altijd dat wij de smerigste foto uitzoeken en in de krant plaatsen. Zeker de mensen die een hekel hebben aan harde foto's denken dat *de Volkskrant* alleen maar daar naar zit te kijken. Maar je zou eens moeten zien wat er binnenkomt en wat wij níet in de krant zetten. Elke dag kunnen wij verschrikkelijke foto's in de krant zetten maar dat doen we dus niet.

De intentie van de missie zal vrede zijn, daar ben ik wel van overtuigd. Maar na enige tijd is het toch wel duidelijk geworden dat wij daar helemaal nooit tot enige opbouw komen. Wanneer we weggaan, is er geen flikker veranderd.'

4. Vragen met betrekking tot vijf foto's

Fotonummer 55

'Dit is één van de weinige foto's die wij toen nog geplaatst hebben van het ministerie van Defensie. Het is een foto van geen enkel belang. Dat wij dit beeld geplaatst hebben, heeft waarschijnlijk met het geringe aanbod op dat moment te maken. De foto past wel precies bij de tekst. Het beeld laat zien waar de tekst over gaat.'

Fotonummer 58

‘Dat deze foto zo groot is, dertig centimeter lang, heeft te maken met de beschikbaarheid van de ruimte op de pagina. Dat is iets heel triviaals. Ik kan je zeggen dat het niet om de foto ging. Er was op dat moment gewoon veel ruimte. De foto zelf stelt namelijk niet zo heel veel voor. Ik vind het een nietszeggende foto. Maar naar aanleiding van dergelijke foto’s hebben we de keuze gemaakt om bepaalde dingen te veranderen; zelf mensen sturen en geen foto’s meer van Defensie gebruiken.’

Fotonummer 60

‘Dit is een geweldige foto. Dat *De Telegraaf* deze foto ook geplaatst heeft, vind ik niet zo erg. Mensen die *De Telegraaf* lezen, lezen *de Volkskrant* niet en andersom. Je kunt hopen dat je de enige bent die over heel goed materiaal beschikt maar dat komt zelden voor. Deze foto komt van een persbureau. Exclusiviteit moet je dus niet zoeken bij de persbureaus maar bij je eigen fotografen. Als er iets heel goeds bij de bureaus zit en je hebt een goede fotoredactie, dan zullen dergelijke goede foto’s altijd bij meerdere media verschijnen.’

Fotonummer 62

‘In deze foto is inderdaad gesneden. Bij dit beeld hebben we de keuze gemaakt om de nadruk te leggen op het feit dat de man vastzit. De essentie ligt dus op zijn vastgebonden handen. Naast deze foto is nog een beeld geplaatst. Het is een combinatie van twee foto’s. De twee foto’s werken op een bepaalde manier op elkaar in.’

Fotonummer 63

‘Het doorzoeken van huizen in Uruzgan is een militaire bezigheid die veel is vastgelegd door bureaus. Je hebt hier weer te maken met de geringe beschikbaarheid. Maar het is desondanks een goede informatieve foto.’

Goed en minder goed

‘De eerste twee foto’s (foto 55 en 58) vind ik niets. Tenminste, het is niets speciaals. De foto van een militair met zijn wapen (foto 60) vind ik erg goed. We hebben het over oorlog en geweld, daar is deze foto een goed voorbeeld van. Wanneer je het hebt over de consequenties van oorlog en wat voor impact het heeft op de burgerbevolking geeft de foto van de huiszoeking (foto 63) een goed beeld. De foto laat zien hoe intimiderend het is, dat ze je even uit je huis rammelen. Die impact van de oorlog gaat het mij om. Wij willen met beelden laten zien hoe het op jou en mijn leven ingrijpt. Dat klein burgerlijk leed vind ik veel belangrijker om te tonen dan die politieke verhoudingen. Ik denk dat de lezers daar ook

meer in geïnteresseerd zijn. Geïnteresseerd in datgene ze kunnen bevatten. Deze foto (foto 63) is te bevatten.'

5. Slotvragen

Waarheid

'Zover wij daar toe in staat zijn en voor zover wij alles doorzien – ik denk namelijk niet dat we echt alles kunnen doorzien – geven wij een zo volledig mogelijk beeld weer. Ik denk dat we een aantal goede mensen op de zaak hebben zitten. Er zitten vier verslaggevers op die om de beurt daar zijn. Ik ben er wel van overtuigd dat wij de maximale aandacht aan de missie proberen te geven, voor zover mogelijk.

Ik denk dat de Nederlanders steeds beter door hebben wat voor soort missie het is. Dat blijkt ook wel uit het feit dat men steeds minder de oorlog steunt. Mensen trappen niet meer zo snel in het verhaal van Defensie. Hoe goed Defensie het ook bedoelt hoor.'

Beeldvorming missie

'De media zijn de enige bronnen waar je informatie van krijgt over de missie dus zij zijn zeker belangrijk bij de beeldvorming. Internet is tegenwoordig heel belangrijk maar de papieren krant zoals *de Volkskrant*, is een podium waarbij je informatie makkelijker tot je neemt. Kranten kunnen duiden en de relevantie van bepaalde zaken uiteenzetten. Wij stellen de kritische vraag of Defensie, die voor 80% verantwoordelijk is voor beelden van de missie, wel de waarheid weergeeft. Omdat beeld zo belangrijk is, moeten wij er zorg voor dragen dat beeld je grijpt. Dat het jou naar het verhaal brengt. Jou emotioneert en informeert. Daar geloof ik in.

Het ministerie van Defensie speelt voor ons geen rol. Dat irriteert ze heftig maar zo is het wel. Ze geeft teveel eenzijdige informatie. Ik denk dat mensen dat wel steeds meer door hebben. Wij proberen met onze verslaggevers een juist beeld te schetsen, ondanks de beperkingen van Defensie. Karskens die daar rond reist en lokale meningen peilt, heeft natuurlijk een voordeel. Hij ziet vooral die kant heel goed. Hij wil zo min mogelijk met Defensie te maken hebben, en terecht. Die man neemt onmogelijke risico's. Dat is gewoon zo. Ik kan me heel goed voorstellen dat journalisten, en ook onze journalisten, voorzichtiger zijn in zo'n regio.'

Propaganda

'Oorlog is volstrekt propaganda. Ze doen alles om jou een rad voor ogen te draaien.'

6. Extra

Graphics

'Vaak is het zo dat we willen tonen waar de Nederlandse militairen actief zijn. Dat kun je met fotografie niet beantwoorden. Een foto zegt niets over de regio. Wanneer je strategische dingen wilt beschrijven, is een *graphic* veel informatiever. Je kunt mensen tonen in welk deel van Afghanistan de militairen zitten en waar dat dan ligt en op welke afstand dat is. Ik vind dit heel belangrijk. Een heleboel mensen weten niet waar bepaalde gebieden liggen. In vind dat hier ook onze plicht ligt; we moeten niet uitgaan van een bepaalde kennis maar moeten elke keer weer de regio tonen waar we vechten. En daar kunnen *graphics* een heel belangrijke rol in spelen.'

1. Algemene vragen

Functie omschrijving

Chef fotoredactie

'Ik werk nu anderhalf jaar bij *Nieuwe Revu*. De fotoredactie bestaat uit slechts één persoon en dat ben ik. Ik houd me bezig met de foto's in het blad en alles wat daarbij komt kijken. Mijn taken zijn het binnenhalen van beelden, het zoeken van beeldmateriaal bij verhalen, het selecteren van beeldmateriaal en het regelen van fotografen die op pad moeten. Ook kijk en zoek ik wat er gebeurd is in de wereld dat leuk en mooi is om in beeld te brengen.'

Dagindeling

'Mijn dagindeling is erg divers. Je kunt het werk op de fotoredactie het beste opdelen in dagen. Maandag is de deadline voor *Nieuwe Revu*. Dat is een heel drukke dag en het is flink doorpezen. Dinsdag is het iets rustiger en overleggen we tijdens de redactievergadering welke verhalen er de komende week in het blad komen. Op basis van datgene er geopperd is tijdens de vergadering begin ik rond te kijken wat voor beeldmateriaal er beschikbaar is. De rest van de dinsdag besteed ik aan het zoeken van materiaal dat we kunnen aankopen. Verder kijk ik of de beelden te vaak zijn gebruikt en dat we daarvoor in de plaats nieuw spul willen laten maken. Ook bekijk ik of er voor een bepaald artikel iemand op pad moet omdat er niets aan beeldmateriaal is. Tevens denk ik na over datgene er op de cover moet komen; wat voor stijl en wat voor sfeer willen we deze week met de cover overbrengen. De woensdag, donderdag en vrijdag bestaat uit het verder uitwerken en het binnenhalen van foto's. En maandag is dan al weer de deadline.'

Overleg

'Ik haal de foto's binnen en maak daar zelf een selectie van. Deze selectie ga ik met de hoofdredacteur bekijken en overleg met hem welk beeld het beste bij een artikel past. Niet al het beeldmateriaal wordt tot in het detail met de hoofdredacteur besproken. Dit hangt een beetje af van het onderwerp van het artikel. Het overleg tussen de hoofdredacteur en mij gaat meer "go with the flow". De artdirector brengt tekst en beeld bij elkaar en maakt daadwerkelijk de pagina's op. Dus ik overleg ook heel veel met hem. Deze beelden zijn er, wat gaan we doen, hoe gaat we het maken en wat hebben we in gedachten. Er is

nooit sprake van een grote discussie. Vaak overleggen we met elkaar tussen neus en lippen door wat ons het beste beeldmateriaal lijkt. *Nieuwe Revu* heeft een redelijk kleine redactie die uit ongeveer negentien mensen bestaat. Overleggen is dan misschien ook wat makkelijker dan wanneer een redactie uit een stuk of zeventig mensen bestaat zoals bij *Elsevier*.’

Werkwijze

Fotografen en *freelancers*

‘We hebben alleen *freelancers* in dienst. Het is een poule van ongeveer twaalf man waarbij de één wat vaker klussen voor ons doet dan de ander. Zo hebben we een vaste fotograaf voor het interview; Merlijn Dominique. Daarnaast hebben bepaalde rubrieken ook een eigen man of vrouw die erop zit. Elke fotograaf heeft wel zo zijn eigen specialisme.

Momenteel hebben we geen *freelancer* in Uruzgan zitten. In 2007 was Arnold Karskens in dienst van *Nieuwe Revu*. Hij zat *unembedded* in Afghanistan en is in 2008 naar *De Pers* vertrokken.’

O opdrachten

‘Wij hebben mensen die al 25 à 30 jaar voor *Nieuwe Revu* werken dus we weten zo onderhand wel waar een fotograaf goed in is en waar hij minder goed in is. Lang niet elke fotograaf is goed met bijvoorbeeld het maken van portretfoto’s of met sportfoto’s. Elke fotograaf heeft zo zijn specialisme. Dus daar let ik op. Afhankelijk van het onderwerp en van de fotograaf zelf, bepaal ik dus wie er geschikt is voor een bepaalde klus. Belangrijk is ook de klik en samenwerking tussen de journalist en de fotograaf. Deze *match* moet goed zijn.’

Persbureaus

‘Ik denk dat de verdeling van het beeldmateriaal *fifty-fifty* is. De helft is eigen productie en de andere helft halen we ergens anders vandaan, bijvoorbeeld van de bureaus. We proberen natuurlijk zo veel mogelijke zelf te produceren, dat is ons streven. Maar lang niet altijd is dit haalbaar en mogelijk. Bij verhalen die we vanuit het buitenland aankopen, zit je bijvoorbeeld al snel gebonden aan het beeldmateriaal wat erbij geleverd wordt. Wanneer dit materiaal niet geschikt is of niet bij de stijl van *Nieuwe Revu* past, gaan we bij buitenlandse bureaus zoeken, vragen en kijken wat ze hebben.’

Dagbladen en tijdschriften

‘Het komt natuurlijk voor dat er foto’s uit *Nieuwe Revu* in een dagblad of een ander tijdschrift ook voorkomen. Het gaat dan waarschijnlijk om foto’s van bureaus waar elk medium gebruik van kan maken.’

Verdeling foto en tekst

‘Wat de verdeling van de tekst en het beeldmateriaal betreft, denk ik dat wij behoorlijk verschillen met andere bladen. *Elsevier* is bijvoorbeeld veel meer tekst gedreven; beeld is ondergeschikt aan de tekst. Daarnaast is er ook geen enorme wisselwerking tussen tekst en beeld. De tekst wordt bij *Elsevier* niet zo snel aangepast vanwege een bepaalde foto. Bij *Nieuwe Revu* ligt dat toch anders. Beeld wordt namelijk net zo belangrijk geacht als de tekst. Wanneer er een heel goed beeld beschikbaar is, willen wij daar de ruimte voor nemen, ook al zou dat ten koste gaan van de tekst.’

Beperkingen en mogelijkheden

Ongeschikt

‘Er zijn wel bepaalde regels die bepalen welke foto’s geschikt zijn en welke niet. Maar deze regels staan niet vast. Het hangt heel erg af van het onderwerp van het verhaal en welk beeld daar het best bij past. Je kunt zeggen dat een foto per definitie scherp moet zijn maar een onduidelijke foto is soms net zo goed. Een voorbeeld is de foto van de moord op Kennedy. Het is een waanzinnig goede foto ondanks dat het beeld één grote waas is. Het is dus heel moeilijk te zeggen wanneer *Nieuwe Revu* een foto als ongeschikt beschouwd. Sommige bladen hebben de regel om bijvoorbeeld geen lijken te plaatsen. Dergelijke regel geldt niet bij *Nieuwe Revu*. Wij proberen wat heftigere beelden te laten zien dan andere media misschien doen.

Een voorbeeld van nu is de situatie in Zuid-Ossetië. Dagbladen laten over het algemeen meer de tanks en de colonnes zien in dit gebied. De vele burgerdoden en gewonden die gevallen zijn, laten zij niet zien. Wanneer er oorlog is, moet je dat ook laten zien. Je moet het niet mooier maken. Wij proberen dan ook recht te doen in beeld door te laten zien wat er aan de hand is, wat er gebeurd is. We proberen de werkelijkheid weer te geven. Je moet naar mijn mening oorlog niet minder mooi of minder gruwelijk maken dan het is. Uiteraard houden wij wel in ons achterhoofd hoe ver we kunnen gaan. Ook wij maken een selectie van de foto’s van een oorlog en bepalen in zekere mate wat mensen wel en wat mensen niet zien. Je kunt namelijk ook te ver gaan. Beelden die te schokkend zijn, moet je niet laten zien.’

Vrijheid

‘Wij vinden het belangrijk dat de foto overeenkomt met de tekst. Er zijn dan ook geen strakke regels binnen *Nieuwe Revu* over het wel of niet plaatsen van bepaalde beelden. Ik heb dus een behoorlijke vrijheid. Wanneer ik twijfel over de geschiktheid van een foto, ga ik in overleg met de hoofdredacteur. Ook peil ik wel eens de reactie van de artdirector en van mijn collega’s op de redactie.’

Rol van de foto

‘De rol van de foto is heel belangrijk. Ik ben ervan overtuigd dat een foto bepaalt of je een verhaal gaat lezen of niet. Een verhaal kan waanzinnig goed zijn maar als de presentatie heel slecht is en er een foto bij staat die totaal niets met je doet, ben je toch geneigd verder te bladeren. De rol van de foto is naar mijn mening erg groot. De foto moet niet alleen weergeven waar het artikel over gaat maar moet ook iets kunnen aanvullen. De foto moet extra informatie kunnen geven die misschien niet in het artikel staat. Het moet niet een “plaatje-praatje” worden; dat je exact ziet wat je ook leest.’

Ideologie *Nieuwe Revu*

Ideologie

‘Wij hebben een bepaald ijkpersoon. Dat is Max. Max en zijn vriendin. Zij zijn begin dertig, redelijk goed tot goed opgeleid, geïnteresseerd in datgene er in de wereld gebeurt en avontuurlijk ingesteld. Dat zijn de personen waar wij het blad voor maken. *Nieuwe Revu* trekt iets meer mannen dan vrouwen. De verdeling is respectievelijk 60% tegenover 40%. De vrouwen die *Nieuwe Revu* lezen zijn over het algemeen erg avontuurlijk. Met onze beelden proberen we hierop aan te sluiten door foto’s een belangrijke plaats te geven in het blad en *up to date* te blijven.’

Concurrentie

‘*Elsevier* zien wij aan de ene kant wel en aan de andere kant niet als concurrent. Elk tijdschrift kun je namelijk wel als een concurrent zien maar ik denk niet dat *Nieuwe Revu* en *Elsevier* elkaar bijten. Wij zijn verschillend qua benadering in tekst maar ook qua benadering in beeld. Het zit vooral in de presentatie en de *tone of voice*. *Elsevier* laat toch meer de zonnige zijde zien. Zij hebben een heel positieve benadering. Deze benadering heeft *Nieuwe Revu* ook wel maar wij gaan tevens wel eens een bochtje achterom en brengen bepaalde onderwerpen scherper of met een kwinkslag.

Wat beeld betreft, zijn er grote verschillen tussen de twee bladen merkbaar. *Nieuwe Revu* is een blad dat meer en grotere foto’s plaatst dan *Elsevier*. In *Elsevier* zul je zelden of nooit een *fotospread* zien. Het blad zal, wanneer ze waanzinnige foto’s tot hun beschikking hebben, geen zes pagina’s beeld plaatsen en de tekst tot het minimum beperken. Zij maken geen reportages waarvan de helft uit tekst en de helft uit beeldmateriaal bestaat. *Nieuwe Revu* doet dat wel. Wij hebben dan ook wekelijks een *beeldfeature* die bestaat uit zes soms acht pagina’s met foto’s. In 2007 was dat over het algemeen minder. Toen bestond het katern uit vier pagina’s.

2. Vragen met betrekking tot het proces

Plaatsing van foto's

Vergadering

'Op dinsdag zit ik bij de redactievergadering waar een opzet wordt gemaakt van de onderwerpen van de artikelen en van het beeldmateriaal, wat bij de artikelen moet komen. Soms is deze opzet op maandag wanneer de deadline is nog precies hetzelfde. Maar het kan ook zijn dat de opzet op woensdag, de dag na de redactievergadering, al volledig anders is. Dat is heel afwisselend, het kan de hele week veranderen. Het werk wordt op deze manier nooit saai, het is heel dynamisch. Het gebeurt met regelmaat dat ik mijn fotomap weg kan gooien omdat we het toch weer anders gaan doen. Soms is dat ook vervelend maar je weet dat dit bij het werk hoort.'

Aanpak

'Wanneer er een artikel wordt geschreven over de militaire missie kijk ik eerst of het mogelijk is om een fotograaf naar het gebied te sturen. Gaat iemand *embedded* mee of niet. Arnold Karskens ging in 2007 *unembedded* naar Afghanistan en schoot vaak zijn eigen foto's. Hij ging vaak voor een lange periode naar het gebied. Soms zat hij weken en weken lang in Afghanistan. Helaas hebben wij niet het budget om ook zo lang een *freelance* fotograaf mee te sturen. Vandaar dat wij de beelden van Karskens aanvulden met beeldmateriaal wat voor handen was. Aangezien Arnold een journalist is en geen fotograaf kregen zijn foto's die wij plaatsen een functionele functie. De beelden lieten zien hoe het in Uruzgan was. We hadden weinig invloed op het beeldmateriaal aangezien het zo onverwacht en onvoorspelbaar was datgene Karskens ging doen. We keken naar wat hij had gemaakt en wat wij daarmee konden doen. Meestal waren de beelden onvoldoende. We vulden dan het materiaal aan met foto's van binnenlandse en buitenlandse persbureaus.'

Samenwerking

'Journalisten hebben binnen *Nieuwe Revu* invloed op het beeld dat bij bepaalde artikelen wordt geplaatst. Het liefst zoek ik naar materiaal in overleg met de journalisten. Op deze manier ben ik op de hoogte wat zij graag willen. Met deze informatie ga ik dan aan de slag. Per verhaal kan de invloed van journalisten op het beeldmateriaal echter verschillend zijn. Wanneer het een reportage betreft, gaat er voor zover dat mogelijk is een fotograaf mee en is de invloed van journalisten niet heel groot. Het initiatief ligt dan bij de fotograaf. Terwijl bij verhalen van bijvoorbeeld de oorlog in Zuid-Ossetië er juist meer overleg is tussen de journalisten en de fotoredactie. Hoeveel tijd en hoeveel budget er beschikbaar is, speelt ook een rol bij de samenwerking tussen de journalist en de fotoredactie.'

Aansluiting

‘Wanneer ik oude nummers van *Nieuwe Revu* doorblader, heb ik soms zo mijn twijfels over bepaalde foto’s. Dat komt doordat er achteraf nog betere of mooiere foto’s beschikbaar waren maar op dat moment waren het in principe goede foto’s. Soms moet je gewoon roeien met de riemen die je hebt en is het beeldmateriaal niet altijd even flitsend. Het is echter zelden voorgekomen dat een beeld totaal niet aansloot bij een artikel. Wanneer dat het geval is, ga ik net zo lang door met zoeken totdat ik een juiste foto bij een artikel gevonden heb.’

Selecteren van foto’s

Afhankelijk

‘Je hebt niet altijd heel veel keuze als het gaat om foto’s van de militaire missie. Er zijn genoeg foto’s te verkrijgen van patrouilles, bepaalde hoofdwegen en van de militaire bases in Afghanistan. Maar beelden van een klein dorpje en van de Afghaanse bevolking zijn in veel mindere mate beschikbaar. Soms heb je de mazzel dat er net een fotograaf van een buitenlands bureau is geweest waardoor je over twee tot drie foto’s beschikt. Daar moet je het dan mee doen. Het aanbod is beperkt en daar ben je van afhankelijk. Soms heb je dus niet veel keus. Wanneer ik wel veel foto’s tot mijn beschikking heb, ga ik kijken welk beeld inhoudelijk het best bij het verhaal past. Tevens let ik op het visuele aspect en ik bekijk of het beeld aantrekkelijk is.’

Ministerie van Defensie

‘Foto’s van het ministerie van Defensie gebruiken wij zo min mogelijk. Ik ben geen grote fan van dergelijk beeldmateriaal omdat het foto’s zijn die partijdig zijn. De foto’s zijn gemaakt door Defensie. Wat zij niet willen laten zien, laten zij ook niet zien. Het is slechts één kant van het verhaal dat in beeld wordt gebracht en ook nog eens het verhaal van een partijdige kant. Dus ik gebruik de foto’s van Defensie liever niet.’

Invloeden

‘Er zijn altijd wel bepaalde invloeden die een rol spelen bij het maken van keuzes betreffende foto’s. Daar is geen ontkomen aan. Ik denk dat *Nieuwe Revu* zo objectief mogelijk blijft door bij het verhaal te blijven. Dit is de gebeurtenis, dit is er aan de hand en welke foto’s horen er heel sec bij. Daarbij probeer ik zo min mogelijk mijn eigen mening te geven. Ik denk dat bladen bij de keuze van een fotoredacteur letten op het feit dat hij goed bij het blad past en de lijn van het blad goed kan weergeven. Ik vind dat een fotoredacteur zijn eigen mening overboord moet kunnen zetten en de bladformule, de lezer en de gebeurtenis in het achterhoofd moet houden.’

Bijgevoegde tekst

Verantwoordelijk

'De auteur schrijft het stuk en is dan ook verantwoordelijk voor de kop en de *lead*. De eindredactie kijkt of deze tekst klopt, of het pakkend is en of het goed genoeg is. Indien nodig verandert ze dit. Het vervaardigen van de onderschriften bij foto's gaat ook in overleg. Beelden die aangekocht zijn, hebben standaard een *capture*. Dit is feitelijke informatie zoals datum, plaats, naam van de fotograaf en het onderwerp van de foto. Deze informatie dient vaak als basis van het bijschrift. Iedereen die met het proces te maken heeft, kan suggesties doen voor de bijgevoegde tekst. Het maken van een blad is een groepsproces waarbij je creatieve input van alle partijen krijgt die samengevoegd worden. Deze manier van samenwerken kan ook wel eens voor conflicten zorgen. Ik ben echter van mening dat discussiëren met elkaar alleen maar tot een beter product leidt. Je bent namelijk scherper. Stel dat we er niet met elkaar uitkomen, heeft de hoofdredacteur het uiteindelijk voor het zeggen.'

Beeldvorming

'De tekst draagt zeker bij aan de beeldvorming die mensen krijgen van de missie. De bijschriften bij onze foto's voegen namelijk iets extra's toe aan het beeld.'

Ondersteuning

'Niet elke foto heeft een bijschrift nodig maar in de meest gevallen wel. De foto moet voornamelijk iets toevoegen. Er moet vooral niet in het bijschrift precies hetzelfde staan als wat ik ook al op de foto zelf zie. Het is soms fijn om te weten waar de foto genomen is en op welk tijdstip maar het precies verwoorden wat er op de foto staat, vind ik niet goed. Ik ben van mening dat het bijschrift een toegevoegde waarde moet hebben. Als je geen bijschrift kan maken die waarde toevoegt, dan moet je een bijschrift gewoon weg laten. Soms spreekt een foto ook zo voor zich dat een bijschrift helemaal niet nodig is.'

3. Vragen met betrekking tot het onderzoek

Hoeveelheid

'Het kan goed kloppen dat wij meerdere foto's van de militaire missie hebben geplaatst dan *Elsevier* gedaan heeft. Volgens mij wordt bij een artikel van twee pagina's in *Elsevier* één grote foto en één kleine foto geplaatst en dat is het. *Nieuwe Revu* pakt dit anders aan. Beeld en tekst is gelijk verdeeld; *fifty-fifty*. Soms komt het zelfs voor dat wij meer beeld dan tekst plaatsen.'

Plaatsing

‘De meeste foto’s van de missie worden op de binnenlandpagina geplaatst aangezien het om een Nederlandse missie gaat. Dan hebben we ook nog de vaste rubriek ‘In Nederland’. Heel af en toe is binnen deze rubriek een Nederlandse link met het buitenland gemaakt. In het geval van de militaire missie in Uruzgan noemde we die rubriek dan niet ‘In Nederland’ maar ‘In Afghanistan’. De keren dat dit gedaan is, heeft de opmaak van het blad en de *deadline* waarschijnlijk een rol gespeeld. Zo kwam het wel eens voor dat zondag nog besloten werd dat er een artikel en fotomateriaal van de missie mee moest in de editie van maandag. Dan belde Arnold Karskens op dat het verhaal écht in *Nieuwe Revu* moest komen. Vervolgens ga je kijken waar ruimte is voor dergelijk verhaal met foto’s. Op dat moment was de rubriek ‘In Nederland’ de plek en we noemden het de ‘In Afghanistan’ pagina. Af en toe moet je dus opmaak technisch kijken wat handig is.’

Grootte

‘In 2007 stond de grootte van foto’s in *Nieuwe Revu* wat minder vast dan nu het geval is. Er waren niet zulke duidelijk regels. In principe waren we wat de grootte van foto’s voor de reportages en de beeldpagina’s betreft in 2007 heel vrij. De grootte was voornamelijk afhankelijk van datgene we aan beeldmateriaal hadden en van de manier waarop het beeldmateriaal het best tot zijn recht kwam. Enkele criteria zijn nu wel wat meer vastgelegd. Zo zijn er bepaalde rubrieken met een standaard format zoals de opening. Hier is sprake van een vast afgesproken grootte van beeld en tekst. Maar verder hebben wij niet zoals *Elsevier* vaststaande regels voor de grootte van een beeld. *Nieuwe Revu* is daar veel vrijer in.’

Positie

‘Het komt vaker voor dat foto’s bij een artikel geplaatst worden dan dat ze op zichzelf staan. Ook kiezen we bewust voor het plaatsen van foto’s in een reeks. Een reeks foto’s heeft namelijk meer impact op de lezer. Je ziet beter wat er gebeurt en de context komt beter tot zijn recht. Daarnaast trekken wij meer ruimte, meer pagina’s uit voor een verhaal waardoor we ook standaard meer foto’s bij een artikel plaatsen. Op elke *spread* plaatsen wij in principe een foto. *Nieuwe Revu* maakt daarom meer gebruik van een reeks foto’s dan andere media wellicht doen. We publiceren waarschijnlijk net zoveel tekst als andere bladen maar spreiden dit over meerdere pagina’s uit. Daardoor bieden we dus ook meer ruimte voor foto’s.’

Soort

‘Wanneer we heel mooi zwart-wit materiaal hebben, plaatsen we dit absoluut in *Nieuwe Revu*. Sommige *freelancers* fotograferen zelfs alleen maar in zwart-wit. De Vlaamse oorlogsfotograaf Teun Voeten fotografeert bijvoorbeeld waanzinnig mooie foto’s in zwart-wit. Zijn zwart-wit foto’s vind ik persoonlijk vele malen beter dan wanneer ze in kleur zouden zijn. Het is waarschijnlijk puur toeval dat de foto’s van Uruzgan in jouw onderzoeksperiode allemaal in kleur zijn afgedrukt. Het streven van *Nieuwe Revu* is namelijk één zwart-wit productie per nummer. Hiermee kan een bepaalde diepte, een bepaald rustpunt of juist een heel erg opvalpunt gecreëerd worden. Wanneer je *Nieuwe Revu* doorbladert, sta je even stil wanneer er naast kleur ook een zwart-wit productie in zit. Zwart-wit beelden kunnen naar mijn mening heel mooi zijn.’

Camerastandpunt

‘Het kan een persoonlijke voorkeur zijn. Dat je bijvoorbeeld foto’s vanuit een lager camerastandpunt mooier vindt dan foto’s die genomen zijn vanuit een hoog standpunt. Bij *Nieuwe Revu* speelt dat echter geen bewuste rol. Het kan wel eens zo zijn dat we een heel trots persoon interviewen. We geven dan de fotograaf de tip mee om vanuit een laag standpunt te fotograferen zodat die trotsheid terug te zien is op de foto’s. Het gebeurt echter heel zelden dat we bewust foto’s laten maken vanuit een bepaald standpunt of dat we foto’s bewust selecteren op het camerastandpunt. Wanneer je dat wel doet, ben je eigenlijk aan het manipuleren. Daarnaast ben je ook weer afhankelijk van datgene er aangeboden wordt. Als een fotograaf besluit om op de grond te gaan liggen tijdens het fotograferen, moet je het daarmee doen. Zeker bij beelden van Uruzgan geldt, dat je soms niet veel keuze hebt.’

Herkomst

Bronnen

‘We proberen natuurlijk zo veel mogelijk eigen materiaal te verzorgen maar soms is dat gewoon niet haalbaar. Dat hangt af van de financiën, van het onderwerp en in het geval van de missie hangt het ook af van de veiligheid. Hoe veilig is het om iemand naar dat gebied te sturen. Wij hadden in 2007 de beschikking over Arnold Karskens die zijn eigen foto’s schoot. Soms zat daar heel mooi fotomateriaal bij maar soms ook absoluut niet. Dan wijk je dus uit naar persbureaus of naar fotografen. Ik maak gebruik van zowel grote nationale als internationale bureaus die ik betrouwbaar acht. Ik kan ervan uitgaan dat wat zij leveren correct is. Met de betrouwbaarheid van mijn bronnen zit het wel goed. Het ministerie van Defensie als bron gebruik ik zo min mogelijk. Ik weet dat de informatie die zij leveren gekleurd is. Maar soms besluit ik wel een foto van Defensie te gebruiken. Bijvoorbeeld beelden van gesneuvelde militairen in hun kist. Dergelijke foto’s zijn zoals ze zijn en kun je gewoon goed gebruiken. Maar we

krijgen van Defensie geen beelden van bijvoorbeeld een bombardement. Vandaar dat ik eerder naar persbureaus en fotografen uitwijk dan naar het materiaal van het ministerie.'

Bronvermelding

'Wanneer we iets aankopen of wanneer we iets in opdracht laten maken door een fotograaf vermelden we de bron. Soms zetten we iets uit bij een fotograaf die vertegenwoordigd wordt door een bepaald agentschap. Wanneer we fotomateriaal via het agentschap regelen, is het wel zo netjes om naast de fotograaf ook het bureau als bron te vermelden. Beeldmateriaal van verslaggevers vermelden we in principe niet. We hebben ooit eens deze keuze gemaakt maar daar ligt geen diepliggende gedachte achter. Andere media kiezen ervoor om bij beeldmateriaal van een journalist de woorden 'eigen foto' te plaatsen. Persoonlijk vind ik het wat minder chic staan wanneer je ziet dat de tekst en de foto's van één en dezelfde persoon afkomstig is. Het komt over als "ons budget was op". Het valt dan ook meer op dat de foto's van een verslaggever visueel minder zijn dan van een fotograaf.'

Onderwerpen

Diversiteit

'We proberen zoveel mogelijk kanten van de missie te laten zien. De ene keer bekijken we het vanuit de Taliban, de andere keer vanuit de VN militairen, dan weer vanuit de Afghaanse bevolking of vanuit de Afghaanse of Nederlandse politiek. *Nieuwe Revu* wil de lezer het idee geven dat hij erbij is. We streven naar een soort van participatiejournalistiek. *Elsevier* heeft dergelijke visie niet. Het blad informeert meer over de feiten terwijl *Nieuwe Revu* eerder een bepaalde sfeer neer wil zetten.

Dat wij in vergelijking met andere media vele kanten van de missie hebben belicht, heeft voor een groot deel te maken met het feit dat wij een *unembedded* verslaggever in 2007 tot onze beschikking hadden. Journalisten van andere kranten en tijdschriften waren *embedded* in Uruzgan en afhankelijk van Defensie. Arnold Karskens werkte voor ons *unembedded*. Hij ging met een gids op pad, huurde zijn eigen jeep en ging zelf Afghanistan door en stopte in dorpen en praatte met de bevolking. Hij heeft dingen gedaan die voor *embedded* journalisten onmogelijk waren. Dat is het grote verschil. Doordat wij in 2007 Karskens in dienst hadden, hebben wij in vergelijking met andere media een andere berichtgeving en ook andere onderwerpen kunnen belichten.'

Humanitair optreden

'Arnold Karskens berichtte niet over wederopbouwprojecten maar ging voornamelijk op zoek naar de stem van het Afghaanse volk. Daarnaast is wederopbouw typisch een *embedded* iets. De informatie die je van het ministerie van Defensie over de opbouw in Uruzgan krijgt, is zó gekleurd. Defensie neemt je

mee naar een opgebouwd schooltje en laat zien hoe goed ze het wel niet doen. Dit mag je eigenlijk niet eens als echte realiteit beschouwen. Vandaar dat wij geen tot weinig aandacht aan dit onderwerp besteden. We hebben in 2007 wel een artikel geplaatst over wederopbouw. Dat was trouwens niet een erg positief verhaal.'

Terugkerende beelden

'Ik houd heel erg in de gaten welke verhalen en onderwerpen andere media plaatsen. Het komt natuurlijk voor dat er raakvlakken zijn met andere bladen of dat je hetzelfde verhaal hebt. Ik kijk dan wat anderen daar hebben laten maken, welke beelden zij aangekocht en uitgezocht hebben en welke fotografen zij gestuurd hebben. Het komt ook wel eens voor dat wij dezelfde foto plaatsen als andere media. De meest logische redenering hiervoor is, dat er op dat moment geen ander materiaal beschikbaar was.'

Slachtoffers

'Ik houd altijd in mijn achterhoofd welke input foto's van slachtoffers hebben op de lezer maar ook op de nabestaanden. Deze informatie neem ik mee in mijn beslissing om een foto wel of niet te plaatsen. Er zijn meer beelden voorhanden van Nederlandse slachtoffers dan van burgerslachtoffers. Vandaar dat op onze foto's eerder Nederlandse militairen als slachtoffers te zien zijn. In de tekst gaan we juist vaker in op de burgerslachtoffers aangezien er tijdens de missie meer burgerslachtoffers vallen dan Nederlandse slachtoffers. Ook zijn we wat beeldmateriaal van slachtoffers betreft weer afhankelijk van de beschikbare foto's. Zo zijn er veel foto's beschikbaar van bijvoorbeeld een bomaanslag in Kabul maar materiaal van burgerslachtoffers in een klein dorp in Uruzgan is schaars.'

Teneur

Foto

'We plaatsen waarschijnlijk meer foto's met een negatieve teneur omdat het leven in Uruzgan ook niet positief is. Je zou het toch eigenlijk een oorlogsgebied kunnen noemen. Wij laten zien wat er aan de hand is. We geven de daadwerkelijke situatie weer. *Nieuwe Revu* blijft meer bij het conflict, bij datgene wat zich daar afspeelt. We gaan veel minder in op wat er in Nederland over de missie gezegd of beslist wordt. We proberen zo min mogelijk beelden te laten zien van mensen die over de missie praten. Dergelijke foto's zijn niet aantrekkelijk om naar te kijken en zeggen visueel zo weinig. Het maakt geen emotie bij de lezer los. We proberen dus zo min mogelijk "pratende hoofden" te laten zien. Ik denk dat *Nieuwe Revu* een goed beeld van de missie weergeeft. Wij blijven veel meer bij datgene waar de missie

voor staat dan datgene waar de missie niet voor staat. De missie is ooit verkocht als wederopbouwmissie maar dat is het niet echt geworden. Vandaar dat wij dat ook niet afbeelden.'

Tekst

'Ik denk dat elk onderschrift bij een foto een beeld enigszins beïnvloedt. Het is belangrijk om in het onderschrift de realiteit weer te geven. Wij proberen zowel in beeld als in de tekst de waarheid te laten zien. Wanneer deze waarheid meer naar voren komt in het bijschrift dan in de foto, is dat geen reden om de tekst aan te passen.'

Vredesmissie of vechtmis­sie

'De keren dat we over een vredesmissie spreken, plaatsen we geen foto's van vrede en/of wederopbouw. De reden hiervoor is, dat foto's van wederopbouw afkomstig zijn van het ministerie van Defensie. Dit beeldmateriaal is zodanig gekleurd dat wij dat liever niet gebruiken.

De missie in Uruzgan is in mijn ogen een vredesmissie. Maar een vredesmissie vind ik toch weer heel anders dan een wederopbouwmissie. Bij een opbouwmissie wordt een land dat in puin ligt opgebouwd terwijl *peace keeping* zorgt voor het bewaren van de orde en rust in een land. Ik denk dat het laatste veel meer het geval is bij de missie in Uruzgan. Eerst moet vrede, rust en een geweldloze situatie gecreëerd worden voordat er over gegaan kan worden tot opbouw. Om vrede te krijgen moet er helaas ook gevochten worden en vallen er doden en gewonden. Maar het is geen vechtmis­sie. Dat vind ik te negatief gezegd.'

4. Vragen met betrekking tot vijf foto's

Fotonummer 68

'We hebben voor een *spread* gekozen omdat het een vier pagina verhaal betreft. Bij een dergelijk groot artikel plaatsen we dan vaak een foto op twee pagina's. Daarnaast is dit een waanzinnig goede foto die weergeeft dat het werk in Uruzgan gevaarlijk is. Het is een gebied waar een strijd geleverd wordt waarbij doden en gewonden vallen. Dat willen wij laten zien met deze foto. Het beeld is relatief uniek materiaal volgens mij. In *de Volkskrant* heeft een iets andere variant van deze foto gestaan. *Elsevier* zie ik dergelijke foto niet zo snel plaatsen. Voor *Elsevier* is deze foto denk ik te gruwelijk, te intens.

De foto sluit in eerste instantie misschien niet goed aan bij de kop en de *lead* maar de rest van het artikel gaat in op datgene wat zich in Uruzgan afspeelt. Dan past de foto er dus wel helemaal bij.'

Fotonummer 72

‘Dit is een hele spannende en intrigerende foto die gelijk de aandacht trekt. De foto geeft ook aan dat de militairen in Uruzgan heel erg op hun hoede moeten zijn. We geven met dit beeld de werkelijkheid weer; het gevaar dat de missie met zich meebrengt.’

Fotonummer 75

‘Dit is een puur functionele foto van Arnold Karskens. De nadruk heeft hij gelegd op de stapel stenen, op de verwoesting. Dat vind ik wel weer mooi maar persoonlijk vind ik het geen fraaie foto. Arnold, hoe goed hij ook is, is gewoon een schrijver en geen fotograaf.’

Fotonummer 79

‘Deze foto hoort bij een reeks waar voorgaand beeld ook toe behoort. Tevens is de foto door Karskens gemaakt. Een reeks foto’s doet veel meer met je dan één foto. Door het plaatsen van vijf à zes foto’s maak je het verhaal en het algemene beeld vollediger. Het zorgt voor een sterker beeld van de situatie.’

Fotonummer 83

‘Met deze foto proberen we zoveel mogelijk kanten van de missie te laten zien. Ik vind dat wanneer we over een strijd tussen de Taliban en de VN militairen berichten niet alleen VN militairen moeten laten zien. Beide partijen moeten in beeld gebracht worden. Er is sprake van een conflict waarbij twee partijen tegenover elkaar staan. Wij laten dan ook die twee partijen zien. Daarmee geef je tevens weer dat je enigszins neutraal bent en niet alleen maar verhalen en beelden brengt van “onze jongens”.’

Goed en minder goed

‘De foto van de gewonde militair (foto 68) vind ik nog steeds echt waanzinnig. Er zit namelijk menselijkheid in. Dat zie je aan de hulp die de militairen bieden aan een kameraad die gewond is. Bij de missie vallen slachtoffers en gewonden dus laat dat dan ook zien. De foto van de twee militairen met wapens (foto 72) vind ik ook mooi. Het straalt actie, spanning en gevaar uit. Er zit alleen niet heel veel emotie of menselijkheid in zoals bij de foto van de gewonde militair. De foto’s van Arnold Karskens (foto 75 en 79) zijn puur functioneel en niet heel mooi. Ze laten zien wat er is gebeurd in Uruzgan en verduidelijken het artikel.’

5. Slotvragen

Waarheid

'*Nieuwe Revu* heeft, voor zover dat kan, in 2007 heel goed de waarheid weergegeven van de militaire missie. Het brengen van de waarheid en laten zien wat er is gebeurd in Uruzgan was ook ons absolute streven. Je wilt niet iets maken wat niet bestaat. Regel één bij *Nieuwe Revu* is het weergeven van de waarheid in beeld. Door gebruik te maken van betrouwbare bronnen proberen wij de missie zo goed mogelijk weer te geven. Wij weten dat de foto's die wij afnemen betrouwbaar zijn.'

Beeldvorming missie

'Er is natuurlijk nooit één, echte, volledige waarheid. Het is altijd vanuit een bepaald standpunt gezien. Honderd procent waarheid bestaat gewoon niet. Zelfs niet qua beeld. De fotograaf beïnvloedt ten eerste al de foto's door bepaalde technieken wel of niet te gebruiken. Bij het kiezen van het camerastandpunt, de afstand tot het object of de scherpte van een foto zit al een opinie, een bepaald standpunt van de fotograaf verwerkt. Het standpunt van de verschillende media zorgt voor een bepaalde beeldvorming van de missie. Met deze beeldvorming worden de mensen geconfronteerd.

Het ministerie van Defensie speelt ook een belangrijke rol bij de beeldvorming. Zeker wanneer andere media hun eigen mensen niet *unembedded* naar Uruzgan kunnen sturen. Je bent dan afhankelijk van datgene Defensie voorschotelt. De informatie en de beelden van het ministerie zijn gekleurd. Ik wil zeker niet zeggen dat ze de boel bedonderen of dat ze iets verzwijgen maar het is absoluut gekleurde informatie.'

Propaganda

'Oorlog is inderdaad altijd propaganda. Elke partij die bij een oorlog betrokken is, probeert zo positief mogelijk eruit te komen.'

6. Extra

Kadrering

'Je probeert zo min mogelijk in een foto te snijden. Je hoort een foto in tact te houden vind ik. Wanneer een foto niet past bij een artikel, ga ik allereerst kijken of ik niet iets anders kan vinden voordat ik de foto ga bewerken. Snijden in beelden gebeurt wel vaak. Vooral bij foto's die je aankoopt. Bij foto's van eigen fotografen gebeurt dat minder. Beelden van bijvoorbeeld het ANP die goed aansluiten bij onze

onderwerpen kunnen naar mijn mening niet zo goed gefotografeerd zijn. Dan snijd ik in een foto omdat het beeld op die manier sterker overkomt. Dit doe ik zonder dat ik daarbij de context schaadt. Je moet nog wel steeds kunnen zien wat er op de foto echt te zien is. Wanneer je het mes in de foto zet, moet je wel opletten dat de foto niet veel indringender, urgenter en erger wordt dan hij is. Daar letten wij goed op. We willen mensen niet misleiden.'

1. Algemene vragen

Functie omschrijving

Chef fotoredactie

‘Voor een deel ben ik verantwoordelijk voor het beeld in het blad. Ik ben natuurlijk niet de enige die het beeld bepaalt. De fotoredactie bestaat uit drie mensen en we werken samen met de artdirector en soms ook met degenen die de artikelen schrijven. Dit heeft te maken met de inhoudelijke keus; de journalist wil graag een foto die inhoudelijk bij zijn of haar verhaal past en de fotoredactie wil graag een mooie foto plaatsen.’

Conflict

‘Het komt zelden tot een conflict tussen de journalist en de fotoredactie. Het komt natuurlijk wel eens voor dat er verschillen in mening zijn. Wanneer dit het geval is, wordt het meningsverschil uitgepraat. En indien nodig wordt de knoop doorgehakt door de artdirector. Hij is uiteindelijk degene die op dat moment beslist. Wanneer het echt tot een conflict zou komen, dan komt de hoofdredacteur om de hoek kijken. Maar zover is het nog nooit gekomen.’

Achtergrond

‘Ik werk dit jaar 35 jaar bij *Elsevier*. Ik heb een opleiding tot fotograaf genoten. Ik ben dus in de donkere kamer begonnen en heb een blauwe maandag ook als fotograaf gewerkt bij *Elsevier*. Toen de chef fotoredactie weg ging, vroegen ze of ik deze functie wilde vervullen. Dit was niet mijn eerste ambitie maar ik heb erover nagedacht en ik wilde het wel proberen. Zo ben ik erin gerold.’

Dagindeling

‘Dat is heel verschillend per dag. Je bent natuurlijk altijd met foto’s bezig; vanaf het moment dat ik op de redactie binnenkom tot ik weer naar huis ga. Iedere dag moeten er foto’s doorgegeven worden naar de verschillende redacties. Voor elk katern in het blad zijn wij bezig. Het is heel afwisselend en verrassend werk. Dinsdag vergaderen we en maken we een planning. Hierin staat wat voor artikelen en wat voor soort foto’s er in de editie komen. De planning kan echter de volgende dag al weer anders zijn. Regelmatig komt het voor dat bepaalde artikelen niet geplaatst worden. Het werk dat je verricht hebt

voor die artikelen is dan eigenlijk voor niets geweest. Dat maakt het werk wel leuk en afwisselend maar soms ook irritant.'

Digitalisering

'De digitalisering heeft het werk wel erg veranderd. Vroeger had je slechts één instrument; de telefoon. Je had nog niet eens een fax. Je moest met de telefoon de hele wereld bereiken. Ook de koeriersdiensten waren er toen nog niet. Het was dus een hele "tour" om fotomateriaal binnen te krijgen. En nu kun je via internet binnen enkele minuten over een foto beschikken. Dat maakt een heel groot verschil. De digitalisering zorgt wel voor meer rust. Als er nu iets gebeurt in de wereld wil je daar direct fotomateriaal van hebben. Als er toen iets gebeurde was je al blij als je het materiaal een week later had. Aan de ene kant was het vroeger veel hectischer om te organiseren maar het tempo van publicatie lag wel weer veel lager. Nu kunnen wij dinsdagochtend een foto in Kaapstad laten maken en die kan dinsdagmiddag al in het blad staan. Dat was vroeger natuurlijk geen optie. Dit is een grote verandering die ik heel bewust heb meegemaakt. Doordat alles tegenwoordig verkrijgbaar is via de digitale weg, heeft iedereen echter beschikking tot dezelfde foto's. Exclusiviteit is er bijna niet meer. Dit kun je voorkomen door alles echt zelf te laten maken en alles af te schermen. Maar dat heeft weer consequenties voor de financiën.'

Werkwijze

Fotografen en *freelancers*

'Wij hebben geen één fotograaf vast in dienst. Het zijn allemaal *freelancers*. We hebben wel vaste fotografen gehad. Maar ook daarin zijn de tijden veranderd. Vroeger had je voornamelijk nieuwsfotografen. Voor hen was het bijvoorbeeld moeilijk om goede foto's in een studio te maken. Studiofotografie was weer een heel ander beroep. Tegenwoordig kunnen we uit verschillende *freelancers* kiezen. De één is beter in het fotograferen van reportages dan de ander en de ander kan weer mooiere foto's in een studio maken dan de één. Iedere *freelancer* heeft zo zijn eigen specialisme.'

Opdrachten

'Als er een bepaald verhaal is dan kiezen wij een fotograaf waar wij van denken dat hij het meest geschikt is. Dit bepalen we aan de hand van gegevens zoals een portfolio en eerder werk. We hebben een stuk of tien zeer vaste *freelancers* en daar omheen hebben we een ring van mensen die in kunnen vallen en daar omheen nog een aantal mensen. Deze laatste groep mensen is heel specialistisch. Die huren we bijvoorbeeld maar een paar keer per jaar in. De soort opdracht en het specialisme van een *freelancer* speelt dus een rol bij de verdeling van opdrachten. Iedere week krijgen we wel *freelancers*

over de vloer die hun werk willen laten zien. De *freelancers* die nu voor ons werkzaam zijn, zijn ook allemaal met een portfolio binnen gestapt en daarop beoordeeld.'

Persbureaus

'We maken heel veel gebruik van fotomateriaal van persbureaus. Ik denk dat maar 30% van het beeldmateriaal door *freelancers* wordt gemaakt en dat 50% van bureaus komt. Dat kunnen allerlei soorten bureaus zijn; binnenlandse persbureaus, buitenlandse persbureaus. En de overige 20% van het beeldmateriaal is van andere bronnen afkomstig. Denk hierbij aan persmateriaal zoals PR foto's en voor de televisierubriek gebruiken we bijvoorbeeld foto's van omroepen.'

Dagbladen en tijdschriften

'We gebruiken niet per definitie materiaal van andere kranten of tijdschriften. Het komt natuurlijk voor dat we wel dezelfde foto's gebruiken maar deze foto's komen dan weer van een bureau waar iedereen gebruik van kan maken. Iedereen gebruikt in wezen dezelfde bronnen. Dit is één van de grote veranderingen die de digitalisering teweeg heeft gebracht. Alle foto's bij alle bureaus zijn tegelijkertijd voor iedereen beschikbaar. Er is bijna geen exclusiviteit meer in het fotomateriaal. Vroeger had je nog de kans dat je eerder was omdat je slimmer opereerde. Je had dan de foto's bijvoorbeeld een vlucht eerder dan de ander. Dat kon al uitmaken of een foto wel of niet in die week werd gepubliceerd. Dat is nu niet meer. Er gaat nu meer tijd zitten in het zelf zoeken. Vroeger belde je de hele wereld af en nu zit je de hele dag achter de computer te kijken wat er allemaal binnen komt. Je moet alleen nog maar op de knop drukken en je hebt de juiste foto.'

Verdeling foto en tekst

'Elsevier heeft een bepaalde verdeling wat de hoeveelheid tekst en de hoeveelheid beeldmateriaal betreft. Eenderde van het blad bestaat uit illustraties en tweederde bestaat uit tekst.'

Beperkingen en mogelijkheden

Ongeschikt

'We hebben wel degelijke bepaalde criteria vastgelegd die bepalen of een foto geschikt is of niet. We plaatsen bijvoorbeeld geen lijken of foto's van ledematen. Dat zijn wel de voornaamste regels. Dergelijke regels zijn vastgelegd in een bepaald beleid. Anders krijg je van die "hap snap" beslissingen. In het verleden is het voorgekomen dat de ene persoon op de fotoredactie vond dat een foto van een slachtoffer wel geplaatst kon worden en de ander vond juist van niet. Aan de hand daarvan zijn we met een aantal mensen van de redactie om de tafel gaan zitten. We hebben een aantal regels opgesteld die

betrekking hebben op datgene we wel willen en datgene we niet willen publiceren. Daaruit is onder andere de beslissing gekomen om geen lijken in het blad te plaatsen. We hebben namelijk niet het idee dat we daarmee iemand dienen.'

Vrijheid

'Ik ben behoorlijk vrij in mijn werk. Er zijn natuurlijk wel regels maar dat betekent niet dat ik vast zit. Van regels kun je natuurlijk altijd wel iets afwijken. Er komt echter geen foto in het blad zonder dat erover gesproken is; je krijgt een discussie. Het ligt aan het onderwerp en de grootte van het onderwerp met wie een zodanige discussie aangegaan wordt. Als het om de keuze gaat van een foto wordt er in de regel gesproken met de chef van de desbetreffende afdeling. Bijvoorbeeld met de chef van de afdeling binnenland, buitenland, economie of cultuur. Soms zit daar ook degene bij die het verhaal heeft geschreven omdat die persoon het meeste van het verhaal weet. Vervolgens gaan we met elkaar kijken of we tot een soort evenwicht kunnen komen. Bij kleine stukjes tekst waar bijvoorbeeld een foto van een minister bij geplaatst moet worden, vindt er niet een dergelijk overleg plaats. Hoe groter en belangrijker het verhaal hoe meer mensen zich er uiteindelijk mee gaan en willen bemoeien. Dat is natuurlijk ook logisch. Het is lastig maar uiteindelijk wordt dat opgelost zonder grote vechtpartijen. Wanneer we er niet uit zouden komen dan komt de artdirector in beeld. Hij en de chef van de desbetreffende redactie overleggen en indien het dan nog niet is opgelost gaat het probleem naar de hoofdredacteur van *Elsevier*.'

Rol van de foto

'De rol van een foto is dat het ondersteuning biedt aan een verhaal. Het is niet het verhaal die de foto ondersteunt. Dit blijkt ook aan de tekst-foto verhouding in *Elsevier*. Tweederde van het blad bestaat uit tekst en eenderde uit illustraties. Dit geeft al aan hoe belangrijk tekst en hoe belangrijk beeldmateriaal gevonden wordt.'

Ideologie *Elsevier*

Ideologie

'*Elsevier* is een liberaal blad voor de wat beter opgeleiden. Over het algemeen worden we als een rechts blad gezien. We hebben tegendraadse columnisten die een eigen mening hebben. We hebben dan ook een eigen identiteit, een eigen geluid. Ik wil niet zeggen dat we altijd gelijk hebben maar we willen wel een discussie op gang brengen. Dat is volgens mij heilig; dat er over onderwerpen gesproken wordt. Wat de beelden betreft proberen we natuurlijk zoveel mogelijk hierop aan te sluiten door foto's van een goede kwaliteit in *Elsevier* te plaatsen die goed inhaken op de onderwerpen.'

Concurrentie

'Bladen als *Vrij Nederland* en de *Haagsche Post* worden eerder als concurrent gezien dan *Nieuwe Revu*. *Nieuwe Revu* zien wij zeker wel als serieus medium. Zij zijn natuurlijk nu heel erg aan het veranderen maar wij meten ons toch meer aan de opinieweekbladen zoals *Vrij Nederland* en de *Groene Amsterdammer*. Daarnaast is concurrentie eigenlijk een groot woord. De oplage van *Elsevier* is zoveel groter dan de rest. Het zou goed zijn voor *Elsevier* als er een stevige concurrent tegenover ze stond. Vroeger was er wat de fotografie aanging wel een strijd tussen *Nieuwe Revu* en *Elsevier*. Het ging erom wie het eerste de foto's had. Het ging dan altijd tussen *Nieuwe Revu* en ons. *Nieuwe Revu* gaat echter heel anders om met beelden dan *Elsevier*. Zij geeft veel meer ruimte aan fotografie. *Elsevier* is veel meer ingetogen; wij hebben niet de pretentie om een fotoblad te zijn. Dat willen we ook niet. *Elsevier* wil een journalistiek product leveren waar zowel tekst als fotografie een rol in speelt. De ruimte voor beeld is wel steeds meer geworden. Eenderde van het blad bestaat tegenwoordig uit illustraties. Daar wordt echt naar gestreefd. De schrijver streeft natuurlijk altijd naar meer tekst en wij naar meer foto's. Wat beeld betreft zijn *Nieuwe Revu* en *Elsevier* dan ook niet met elkaar te vergelijken. *Nieuwe Revu* is een blad met veel meer beeld en vaak ook groter beeld dan *Elsevier*. Daarnaast maakt ze heel andere beslissingen dan wij. Ik denk bijvoorbeeld dat *Nieuwe Revu* eerder een lijk zou laten zien dan wij. Dat is de werkelijkheid. Ik heb daar persoonlijk geen problemen mee. Ieder blad heeft zo zijn eigen werkwijze.'

2. Vragen met betrekking tot het proces

Plaatsing van foto's

Vergadering

'We zijn niet bij alle vergaderingen aanwezig. Dat heeft een praktische reden; elke deelredactie heeft namelijk een ander redactieschema. Wanneer wij al deze vergaderingen bij zouden wonen, komen we niet meer aan ons werk toe. Vandaar dat de fotoredactie alleen op dinsdag bij een indelingsvergadering aanwezig is. Tijdens deze vergadering wordt kort uitgelegd wat de bedoeling is, wie wat gaat schrijven en dan worden ook suggesties gedaan voor de fotografie. Deze suggesties komen van de chefs van de deelredacties. Met deze suggesties gaan wij vervolgens aan de slag. Wanneer de suggesties niet voldoende zijn, gaan we met de journalisten overleggen voor nadere ideeën.'

Samenwerking

'De journalisten kunnen hooguit suggesties doen voor beeldmateriaal. De fotoredactie gaat vervolgens naar beelden zoeken. Aan de hand van de verschillende suggesties en datgene wat wij aan beeldmateriaal hebben gevonden, ontstaat een selectie. Wanneer het verhaal klaar is, gaat de chef van

de deelredactie samen met ons uit die selectie de foto's uitzoeken bij de artikelen. Stel dat dit tot een conflict leidt, dan komt de artdirector erbij. Bij ieder klein verhaal bepaalt de fotoredactie zelf de foto's maar bij ieder serieus verhaal beslist dus de chef van de deelredactie mee. Wanneer het een groot verhaal betreft, is ook de artdirector betrokken bij de keuze van beeldmateriaal. De artdirector bemoeit zich er niet heel erg mee. Maar wanneer hij het echt niet eens is met de keuze, laat hij dat ook blijken en komt vervolgens met alternatieven.'

Aansluiting

'Soms komt het voor dat het beeldmateriaal niet goed aansluit bij het artikel. Wanneer dat zo is, gaan we door met zoeken en nemen we de suggesties van de journalisten in ons achterhoofd mee. Het komt ook wel eens voor dat je de hele dag bezig bent geweest naar het zoeken van beeldmateriaal bij een artikel dat uiteindelijk niet geplaatst wordt doordat er iets in de wereld gebeurt dat meegenomen moet worden in de eerstvolgende editie. Het verhaal wordt dan naar de volgende editie verplaatst of helemaal geschrapt. Soms is ons werk dan voor niets geweest.'

Selecteren van foto's

Afhankelijk

'De Nederlandse militaire missie wordt naar mijn mening alleen maar door Nederlandse fotografen die voor het grootste deel uit Defensie-fotografen bestaat, gefotografeerd. Er is weinig tot geen aandacht van buitenlandse bureaus voor de Nederlanders in Afghanistan. In het begin is er wel beeldmateriaal beschikbaar gesteld door buitenlandse persbureaus maar mijn ervaring leert dat dit nu niet meer het geval is. Er is vanuit het buitenland weinig tot geen aandacht voor de Nederlandse militairen in Uruzgan. We zijn dus heel erg afhankelijk van het materiaal dat we van Nederlandse fotografen te zien krijgen. Je kunt natuurlijk altijd wel iemand naar het gebied sturen maar dat vind ik altijd "mosterd na de maaltijd". Wanneer er iets gebeurt en je stuurt iemand naar het gebied om daar verslag van te doen, is het eigenlijk al te laat. Daarnaast is de kans klein dat er net iets gebeurt in de periode dat wij een journalist of fotograaf in Uruzgan hebben zitten. We hebben wel een schrijvende journalist naar Uruzgan gestuurd maar geen fotograaf. Dat heeft waarschijnlijk financiële redenen. Een verzekering afsluiten voor iemand kost namelijk veel geld.'

Ministerie van Defensie

'Wanneer we foto's uit Uruzgan willen, is het heel moeilijk om te zeggen wat voor soort beelden je wilt hebben. Je zit behoorlijk vast. Daarnaast vraag ik me af in hoeverre je alles kunt fotograferen in Afghanistan. Het ministerie van Defensie heeft een strak beleid waarin je niet geheel vrij bent. Ik begrijp

dat Defensie niet het risico kan nemen om journalisten overal mee naar toe te slepen. Het is gevaarlijk en ik begrijp dan ook dat er bepaalde richtlijnen gelden. Het ministerie van Defensie heeft een keurige fotodienst. Op de foto's is niets aan te merken. Het zijn keurige patrouilles die ze laten zien en dat is toch het dagelijkse werk wat de militairen in Uruzgan doen. Van freelancers heb ik wat beelden gezien van soldaten in het kamp. Maar foto's van gevechten komen zelden voor. We zijn voor de actuele verhalen wel afhankelijk van het ministerie van Defensie. Het is niet anders. De foto's selecteren we dus uit de bronnen die we hebben; Nederlandse bureaus, Nederlandse fotografen en de fotodienst van het ministerie van Defensie.'

Invloeden

'Invloeden zoals smaak, interesses, normen en waarden en de culturele achtergrond van een fotoredacteur spelen altijd wel een rol. Je kunt dat niet zomaar uitschakelen. Maar volgens mij sluiten wij dergelijke invloeden al voor een groot deel uit doordat niemand alleen beslist over het beeldmateriaal. Iedereen die meebeslist over de foto's heeft wel zijn eigen ideeën, opinies en vooroordelen. Niet iedereen denkt hetzelfde. Door in overleg te gaan, kom je altijd tot een andere keus dan wanneer je alleen beslist. Door met elkaar over de selectie en de keuze van een foto te praten, zorgen wij ervoor dat het niet tot een al te persoonlijke keus komt maar wel tot een zakelijke, hopelijk objectieve keus.'

Bijgevoegde tekst

Verantwoordelijk

'De redactie waar het verhaal van is, levert de bijgevoegde tekst zoals de kop en het onderschrijf. Wij zorgen wel voor de informatie die bij de foto zit. De deelredacties willen graag al deze informatie hebben. Het gaat dan om de datum van de foto, de gebeurtenis, of de foto wel echt genomen is op de plaats waar een journalist in zijn of haar artikel naar verwijst. Aan de hand van deze informatie bepalen de redacties of zij de foto geschikt vinden. Het beeld moet namelijk wel "echt waar" zijn en bij het artikel passen. Op de bijgevoegde tekst heeft de fotoredactie geen invloed. Zodra een foto gekozen is, gaat het beeld naar een deelredactie en is het uit onze handen.'

Beeldvorming

'De tekst draagt zeker bij aan een bepaalde beeldvorming. Ik vind dat sommige onderschrijven de boel niet verduidelijken. Af en toe is het onderschrijf onbegrijpelijk of onduidelijk. Foto's kunnen dus anders begrepen worden door een bijschrift. Vooral met de informatie over de foto die ze van ons krijgen, kunnen ze soms veel meer doen.'

Ondersteuning

'De schrijver vindt dat zijn artikel bevestigd moet worden door de foto en het onderschrift bij de foto. Hij wil eigenlijk een soort opsomming van datgene er in het artikel staat. Soms kan ik daar inkomen maar soms ook niet. Met een foto kun je juist iets anders laten zien waardoor je het artikel breder kunt maken. Aangezien wij geen invloed hebben op de bijgevoegde tekst, proberen wij naast de "standaard" foto's andere foto's te selecteren die wat uitdagender zijn en toch bij het artikel passen.'

3. Vragen met betrekking tot het onderzoek

Hoeveelheid

'De aandacht voor de militaire missie in *Elsevier* is niet minder dan in andere media. De twee dagbladen hebben een ander format. Zij komen dagelijks met een krant en wij hebben een wekelijkse uitgave. De kranten moeten elke dag met nieuws komen en wij niet. Dat is een groot verschil. Daarnaast heeft *Nieuwe Revu* zelf mensen op pad gestuurd naar Uruzgan. Wanneer je een verslaggever hebt die verhalen en foto's maakt dan is het ook niet zo gek om dat breed uit te meten zoals *Nieuwe Revu* gedaan heeft. Het ministerie van Defensie bestaat uit missies. Het is dan ook hun taak om zo goed mogelijk en zoveel mogelijk over de missies, waaronder ook die in Uruzgan, te informeren. Wij maken pas een verhaal over de missie wanneer er een aanleiding is. Dergelijke aanleiding is er echter niet iedere week. Wij berichten over de missie wanneer er iets is gebeurd in Uruzgan of wanneer er een verslaggever op reportage is. Het is niet zo dat we iedere week over Uruzgan berichten.'

Plaatsing

'De missie vindt plaats in het buitenland maar aangezien het om de Nederlandse deelname gaat, plaatsen wij berichten en foto's op de binnenlandpagina. Naast de binnenlandpagina hebben wij inderdaad ook foto's geplaatst op een pagina genaamd 'Foto van de Week'. We hebben iedere week dergelijke grote foto in *Elsevier* staan. Deze foto staat vrij voorin het blad en bedekt twee pagina's. Voor de keuze van deze grote foto kijken we naar het aanbod en verzamelen we de hele week foto's die geschikt zijn. We kijken wat de bureaus leveren, wat er niet geleverd wordt en wat er in de wereld gebeurt. Het plaatsen van een grote foto van het overlijden van de Nederlandse militair Timo Smeehuijzen heeft waarschijnlijk te maken gehad met het moment dat de militair op het vliegveld aankwam; maandagavond. Dinsdag hebben wij de deadline. Vandaar dat we deze foto graag nog in *Elsevier* wilden plaatsen. Op de andere grote foto is Balkenende afgebeeld. Aangezien hij niet elke dag in Uruzgan is, leek het ons een mooie gelegenheid om een grote foto te laten zien van onze premier. De foto die wij plaatsen op de pagina 'Foto van de Week' hoeft niet altijd de mooiste te zijn. Het kan ook om een relevante foto gaan. Aan de foto, bestaande uit twee pagina's, is geen artikel verbonden. Dit is dan

ook één van de weinige plekken waarbij dat gebeurt. De bijgevoegde tekst is in zo'n geval dan ook belangrijk. De chef van de desbetreffende deelredactie, waar de foto bij hoort, bepaalt welke tekst erbij komt te staan.'

Grootte

'We hebben bepaalde richtlijnen voor artikelen. Dat staat min of meer vast. Bij een verhaal van één pagina zit meestal maar één foto. Bij een verhaal van twee pagina's plaatsen we meestal één grote foto en één kleinere foto. Wanneer een verhaal uit meerdere pagina's bestaat, is de lay-out vrijer. Dan wordt de grootte van de foto's eigenlijk bepaald door de beelden zelf. We kunnen spelen met de foto's; de ene keer een grote foto en de andere keer weer een iets kleinere foto.'

Positie

'Alle foto's, behalve de foto op de pagina 'Foto van de Week', horen bij een artikel. *Elsevier* is een blad waarbij tekst belangrijker wordt gevonden dan foto's. Het beeldmateriaal moet bij de artikelen passen en aansluiten.

Het ligt aan de grootte van het verhaal of we een reeks foto's plaatsen of niet. Bij een reportage doen we dit doorgaans wel. In de onderzochte periode kan het geweest zijn dat de beelden van de militaire missie niet in een reeks zijn voorgekomen. Dat heeft waarschijnlijk te maken met de grootte van het verhaal. Bij een artikel van één pagina, plaatsen wij ook maar één foto. Wanneer het verhaal groter wordt, plaatsen wij meerdere foto's.'

Soort

'Op twee plekken in *Elsevier* maken wij gebruik van zwart-wit foto's. Dat is bij het interview en bij de necrologie rubriek. Bij de necrologie rubriek is de grote foto altijd in zwart-wit en de kleine foto proberen we in kleur te plaatsen. Dit is bedacht door de artdirector. De algemene stelregel van *Elsevier* is dat er geen zwart-wit foto's geplaatst worden, behalve als het om een historisch beeld gaat. *Elsevier* wil voornamelijk kleurenfoto's plaatsen. Men vindt zwart-wit beelden een soort gedateerdheid uitstralen. Daar ben ik het niet altijd mee eens. Sommige zwart-wit foto's vind ik erg mooi. Soms zelfs mooier dan kleur.'

Camerastandpunt

‘Bij het selecteren van foto’s wordt er niet gelet op het camerastandpunt die fotografen hebben ingenomen. We kijken naar het aanbod en naar de foto zelf. Wanneer er bijvoorbeeld vijf foto’s beschikbaar zijn van Balkenende die de Nederlandse troepen in Uruzgan een bezoek brengt, leggen we deze vijf beelden naast elkaar. Uit deze beelden kiezen we dan de beste foto eruit. De meeste stemmen gelden. Niemand heeft het bij het uitspreken van zijn voorkeur over het camerastandpunt. Dat is een techniek die een fotograaf toepast maar waar wij als fotoredactie niet op letten.’

Herkomst

Bronnen

‘We proberen overal beeldmateriaal van de militaire missie te vinden maar dat is lastig. De Nederlandse missie is voor buitenlandse bureaus blijkbaar niet interessant. Af en toe kom je eens een beeld tegen bij deze bureaus maar niet vaak. Aangezien er veel Canadezen in Afghanistan zitten, zou je denken dat Canadese bureaus ook wel beeldmateriaal van de Nederlandse militairen hebben. Dit is echter niet zo. We zoeken en kijken of er materiaal buiten Defensie om is. We maken daarbij meestal gebruik van Nederlandse persbureaus. Persbureaus zijn heel betrouwbaar en negen van de tien fotografen zijn hierbij aangesloten. Wanneer we op deze manier geen of weinig beeldmateriaal kunnen vinden van de missie, zijn we afhankelijk van het ministerie. Via de website van Defensie komen we aan foto’s van de missie. Wanneer we een andere foto willen dan op de site staat, bellen we op met de vraag of ze een bepaalde foto voor ons hebben. Dan is het afwachten of ze dergelijke foto überhaupt hebben en of ze het wel willen prijsgeven. We kijken dus altijd eerst of er andere bronnen zijn die we kunnen gebruiken en gaan dan pas kijken op de site van Defensie. Het ministerie van Defensie is een bron waar we van afhankelijk zijn. Dat is gewoon een feit. Daar moeten we het mee doen. Zij kunnen bepalen wat ze wel en wat ze niet willen laten zien. Defensie is echter wel heel welwillend, je krijgt altijd netjes antwoord. Maar je krijgt natuurlijk niet altijd het beeldmateriaal wat je zou willen.

Naast persbureaus en de site van Defensie als bronnen bestaat de mogelijkheid om zelf iemand naar Uruzgan te sturen. Dit is echter gevaarlijk en het brengt tevens hoge kosten met zich mee. Daarnaast werk je dan onder de vleugels van Defensie. Dit geeft iets van veiligheid maar het betekent ook dat je in bepaalde mate beperkt bent.’

Bronvermelding

‘Ik vind dat ieder medium zo volledig mogelijk de bron moet vermelden. De stelregel bij *Elsevier* is dat de naam van de fotograaf altijd bij de foto genoemd wordt. Dit is ook een wens van de fotograaf zelf. Vaak vermelden wij ook de naam van het persbureau. We willen namelijk zo volledig mogelijk credit

geven. Wanneer de credit langer wordt dan de foto groot is, willen we het nog wel eens inkorten. Heel af en toe komt het voor dat we een credit missen of vergeten zijn. Dat vinden we dan heel erg. Soms corrigeren we dat in de volgende editie. We streven er immers naar om onze bronnen zo goed mogelijk te vermelden.'

Onderwerpen

Politiek

'Dat wij veel foto's van politieke kwesties rondom de missie laten zien, vind ik wel logisch. De artikelen gaan vaak over de besluitvorming wat de missie betreft; hoe komt het tot stand, wie zijn er voor verantwoordelijk, wat is er goed gegaan, wat is er mis gegaan. Dan kom je al gauw bij de politici terecht. Naast het in beeld brengen van de militairen moet je ook een beeld laten zien van hier. Van de politiek; van degenen die hier in Nederland de beslissingen nemen. Daar gaat de missie ook over. Ik denk dat *Elsevier* een andere invalshoek over de missie heeft dan de andere media. Maar foto's van bijvoorbeeld het thuisfront hebben wij ook laten zien. We hebben hier een mooie reportage van gemaakt. Maar die is waarschijnlijk pas later in het blad gekomen en dus niet in jouw onderzoek meegenomen.'

Afghaanse bevolking

'Er zijn wel foto's van Afghanen beschikbaar maar je weet niet of het dan gaat om de bevolking in het gebied waar ook de Nederlandse missie zich afspeelt. Als wij geen foto's van de Afghaanse bevolking hebben geplaatst in de periode van jouw onderzoek waren dergelijke foto's er waarschijnlijk ook niet. Ik vraag me af of er in die tijd wel beelden beschikbaar waren van burgerslachtoffers. Er komt gewoon weinig materiaal uit het gebied, vooral over dit onderwerp. Dat Arnold Karksens wel foto's heeft van de Afghaanse burgers kan kloppen. Wij hebben niemand die *unembedded* in Afghanistan zit en komen dus ook niet aan dergelijk materiaal.'

Terugkerende beelden

'We proberen te voorkomen dat we foto's plaatsen die al in andere media hebben gestaan. Dit houden we in de gaten door andere bladen door te nemen. Het komt wel eens voor dat ik niet gezien heb dat een bepaald beeld al in een ander blad staat. Maar dan is er vaak wel een collega die het juist wel heeft gezien. Soms kan het echter niet anders waardoor we eenzelfde foto gebruiken als een ander medium. Dit kan verschillende redenen hebben. Soms kiezen we er bijvoorbeeld heel bewust voor. Het beeld is dan zo goed en zo mooi dat wij de foto ook willen plaatsen ondanks dat een ander medium dat al heeft gedaan. Het kan ook afhangen van het beperkte aanbod. Je hebt weinig keus en moet roeien met de

riemen die je hebt. En soms komt het voor dat wij als fotoredactie het niet gezien hebben dat een foto al eerder is geplaatst.'

Slachtoffers

'Bij het plaatsen van foto's waar slachtoffers op afgebeeld worden, denken wij zeker aan de nabestaanden. Als we het idee zouden hebben dat we de nabestaanden met een bepaald beeld schaden, publiceren we het niet. De foto van de omgekomen Timo Smeehuijzen hebben we wel geplaatst. Deze foto laat geen uit elkaar gescheurd persoon zien maar een beeld van een mooie ceremonie. Er wordt met respect afscheid genomen van de militair. Wij denken dat deze foto de nabestaanden niet schaadt. Vandaar dat wij besloten het beeld te plaatsen.

Ik heb niet echt een verklaring voor het feit dat er in *Elsevier* weinig is geschreven over slachtoffers en dat er ook weinig slachtoffers zijn afgebeeld. Het enige wat ik op dit moment kan bedenken, is dat we geen verhaal over slachtoffers hadden. De artikelen over de missie gingen waarschijnlijk over andere onderwerpen. Het is een beetje raar om er dan wel een foto van slachtoffers bij te plaatsen. Dat is de enige verklaring die ik kan bedenken.'

Teneur

Foto

'Ik denk dat het de keuze is van *Elsevier* om zo neutraal mogelijk over de missie te berichten. Wat foto's betreft, beslissen we met elkaar. Het aanbod wordt met elkaar bekeken en daaruit kiezen we het beeldmateriaal. Maar onze keuzes maken we nooit in termen van positief, neutraal en negatief. Op de vraag waarom we niet evenveel foto's plaatsen van wederopbouw als van vechten, heb ik geen antwoord. Ook hier heeft misschien het aanbod een rol gespeeld.'

Tekst

'In *Elsevier* is een foto altijd voorzien van een bijschrift. Dit onderschrift zou in mijn opvatting zo neutraal mogelijk moeten zijn. Ik denk dat een foto wel in een bepaalde context moet zijn met de tekst. De foto en de tekst moeten met elkaar een geheel vormen. Het bijschrift moet dus aanvullen. Maar niet alle foto's zijn hetzelfde; de ene foto spreekt meer voor zich dan de andere foto.'

Vredesmissie of vechtmissie

'In *Elsevier* spreken we inderdaad wel over oorlog en over de gevechten die plaatsvinden in Uruzgan. Er zijn echter weinig vechtfoto's daadwerkelijk gemaakt. Vandaar dat er ook weinig beeldmateriaal in *Elsevier* staat van bijvoorbeeld vechtende militairen. Op een gegeven moment is er wel een filmpje op

de proppen gekomen waaruit enkele foto's zijn gerold. Verder is er niet zo heel veel beeld van het daadwerkelijke vechten beschikbaar. Dus plaatsen we andere foto's. Beelden die er dichtbij komen want het aanbod is gewoon beperkt.

Het uitgangspunt van de missie is natuurlijk vrede. Dat staat als een paal boven water maar ik heb niet het gevoel dat het uit de verf komt. Als je er naar toe gaat met de intentie om vrede te brengen en op te bouwen maar je bent drukker bezig met vechten dan met bouwen, klopt er iets niet. Ik vraag me af wat we in godsnaam in Uruzgan aan het doen zijn. Ik noem het geen vechtmiszie maar zet wel mijn vraagtekens bij het woord vredesmissie. Vrede brengen en opbouwen is wel de intentie van de missie maar ik zie het niet. De bedoelingen zijn goed maar vormen van enige opbouw zie je in veel mindere mate dan de gevechten.'

4. Vragen met betrekking tot vijf foto's

Fotonummer 87

'Ondanks dat er gesproken wordt over gevechten rondom Chora hebben wij een foto van Dick Berlijn geplaatst. We hebben waarschijnlijk geen foto's van de gevechten kunnen vinden. Dergelijke beelden zijn er niet. Ga maar kijken bij al die bureaus. Het zit er niet in. Ook via Google kun je nog wel eens beelden vinden maar foto's van de gevechten ontbreken. Ik heb ook niet het idee dat er een Afghaans persbureau is die zich hier druk om maakt. Vandaar dat we een foto hebben geplaatst die zo dicht mogelijk bij het onderwerp van het artikel komt. Ik meen dat het artikel ook gaat over de moeilijkheden rondom de gevechten. Dan past een beeld van de Commandant der Strijdkrachten natuurlijk goed.'

Fotonummer 88

'Waarschijnlijk hebben we expres deze foto gekozen en niet een beeld van minister Van Middelkoop aangezien we dat al redelijk vaak doen. Portretfoto's van politici komen redelijk vaak voor in *Elsevier*. Ik denk dat we daarom in dit geval voor een algemener beeld hebben gekozen.'

Fotonummer 89

'De compositie heeft meegespeeld in de keuze van deze foto. Dat is één van de onderdelen van een foto waar je op let. Het beeld laat zien dat de minister een groep toespreekt. Ik denk dat de foto een minder goede impact zou hebben wanneer de foto slechts Van Middelkoop en de mannen om hen heen had laten zien.'

Fotonummer 90

‘Bij dit beeld hebben we ervoor gekozen om twee pagina’s vrij te maken. Dat Balkenende de troepen in Uruzgan bezoekt, komt niet vaak voor; het is een uitzonderlijke gebeurtenis. Daarnaast is het een mooie foto waar Balkenende heel krachtig overkomt. Vandaar dat we voor een *spread* gekozen hebben.’

Fotonummer 92

‘Op deze foto lijken de politici heel belangrijk. Dat komt onder andere door het lage camerastandpunt die de fotograaf heeft ingenomen. Maar zoals ik al eerder heb verteld, speelt het camerastandpunt niet bewust een rol bij het kiezen van een foto.’

Goed en minder goed

‘Bij elke foto kun je een kanttekening plaatsen. Alles is op een gegeven moment inwisselbaar. Je kunt altijd achteraf discussiëren waarom niet voor die ene foto maar voor die andere foto is gekozen. Dat blijft een eeuwige discussie.

De foto van Balkenende (foto 90) vind ik een mooi beeld. Je ziet de troepen militairen die toegesproken worden en daarbij aandachtig luisteren. Waarschijnlijk zou ik een tweede keer weer voor deze foto als *spread* gekozen hebben. Ook de foto van de vier politici op een rij (foto 92) vind ik een heel mooi beeld. De manier waarop ze daar staan is mooi; ze stralen iets stoers uit en lijken erg zelfverzekerd. Over de foto van Dick Berlijn (foto 87) valt iets te zeggen. Niet dat ik het beeld niet mooi vind maar er zou misschien beter een gevechtsfoto bij het artikel passen. Ik neem aan dat er echter niets anders beschikbaar was. Dan is dit natuurlijk een goed alternatief. Of het echt een heel mooie foto is, kun je over discussiëren. De foto waar een voertuig op is afgebeeld (foto 88), is een typisch beeld. Je ziet militairen, iets van de omgeving en de bevolking. Zo willen de Nederlandse militairen dan ook graag gezien worden volgens mij. Als mensen die goed doen. Dat is naar mijn mening ook het uitgangspunt; de militairen zijn er voor de bevolking. In die zin is er dus niets mis met deze foto. Ook de foto van minister Van Middelkoop (foto 89) is een aardige foto. De compositie vind ik mooi.’

5. Slotvragen

Waarheid

‘We proberen zonder meer zo goed mogelijk de waarheid weer te geven. We zijn wel afhankelijk van de foto’s die we kunnen krijgen. We zullen niet met een foto manipuleren. Wanneer een fotograaf manipuleert kunnen wij daar weinig aan doen. Maar als wij iets aan een foto veranderen, zullen we dat altijd vermelden. Op deze manier zorgt *Elsevier* ervoor dat de waarheid van de missie wordt

weergegeven. Voor zover dat dan ook kan. Maar je kunt je afvragen wat eigenlijk de waarheid is. Iedereen kan tegenwoordig een foto manipuleren. Door de verschillende mogelijkheden is de kans dat er gemanipuleerd wordt, steeds groter.'

Beeldvorming missie

'Zowel de media als het ministerie van Defensie spelen een rol bij de beeldvorming van de militaire missie. Beeldvorming heeft twee kanten; wat je wel laat zien en wat je niet laat zien. Dat bepaalde aspecten niet worden laten zien, is eigenlijk ook een vorm van manipuleren. Fotografie is dus een vorm van manipulatie. Het één wordt wel in beeld gebracht en het ander niet. Het boek van Joris Luyendijk gaat hier ook op in; alleen de erge dingen worden gefotografeerd en niet de goede dingen. Nieuws is dan ook meestal negatief. Met leuk nieuws, dat er een Oerang Oetang in Artis is geboren, verover je de wereld niet. Met fotograferen wordt er al een standpunt ingenomen door de fotograaf. Vervolgens maken wij, de media, een keuze wat we de mensen wel en wat we de mensen niet laten zien.

Defensie speelt een buitengewone grote rol in de beeldvorming. Zij hebben het beeld in handen en kunnen bepalen wat jij en ik onder ogen krijgen. Je kunt het de fotojournalisten niet kwalijk nemen dat ze niet op eigen krachten en eigen verantwoordelijkheid in het gebied foto's schieten. Het is gewoon gevaarlijk om er zelf op uit te gaan. Je bent dus gebonden aan de regels van Defensie.

Vanuit het oogpunt van de journalistiek vind ik het belangrijk dat journalisten en fotografen zich vrijer in Uruzgan moeten kunnen bewegen dan nu het geval is. Maar ik denk niet dat het ministerie van Defensie daar een rol in zou kunnen of willen spelen. Zij hebben hun eigen belangen en dat is ook wel logisch. Het is jammer dat veel media niet het geld en de mogelijkheden hebben om iemand naar Uruzgan te sturen. Je bent afhankelijk van de heldhaftigheid en inventiviteit van de fotograaf. En van Defensie natuurlijk.'

Propaganda

'In een oorlog is het altijd zo dat de ene partij iets anders wil laten zien dan de andere partij. Dat is gewoon zo. Propaganda en censuur zijn misschien te grote woorden maar het ministerie van Defensie heeft wel het beeld in handen. In alle oorlogen speelt propaganda wel een rol. Dat is iets van alle tijden. Ik heb echter het idee dat veel Nederlanders zich de laatste tijd steeds minder interesseren voor de militaire missie in Uruzgan. Vroeger kon je nog wel eens mensen op de been krijgen die ergens voor of ergens tegen waren. Denk maar aan de Vietnam oorlog. Dat is nu in veel mindere mate het geval.'

1. Algemene vragen

Functie omschrijving

Adjunct-directeur Voorlichting en Communicatie

'De benaming van mijn functie is adjunct-directeur Voorlichting en Communicatie. Ik ben dus werkzaam op de directie Voorlichting en Communicatie van het ministerie van Defensie. Dat is een beetje een rare naam omdat voorlichting een onderdeel is van communicatie. Maar in het verleden heette deze directie de directie Voorlichting en was het heel erg gericht op de externe kant van communicatie. Heel erg richting de media en de woordvoering. Sinds 2006 is er een soort wijziging gekomen in ons besturingsmodel zodat wij meer interne verantwoordelijkheden krijgen die voor de hele krijgsmacht gelden. Vroeger had je namelijk bij de Landmacht, bij de Luchtmacht, bij de Marine aparte afdelingen interne communicatie. Maar nu zijn wij verantwoordelijk voor het hele communicatiebeleid. We wilden de naam Voorlichting niet helemaal kwijt dus hebben we voor een combinatie gekozen.'

Verantwoordelijkheden

'We zijn verantwoordelijk voor alle communicatie, zowel intern als extern binnen Defensie. Wij zitten daarbij op het beleidsniveau. Zo verzinnen wij de woordvoeringslijnen en de wijze waarop we communiceren. Uiteindelijk moeten dan de krijgsmachtdelen, zoals de Marine, de Landmacht, de Luchtmacht, de Marechaussee, dat beleid uitvoeren.'

Werkzaamheden

'Binnen deze directie heb je een directeur die leiding geeft aan het geheel, aan ongeveer vijftig mensen. Onze directeur heeft twee zuilen, twee onderdelen; het externe gedeelte en het interne gedeelte. Het externe gedeelte is meer de mediakant, de kant van de woordvoering. Daar geeft mijn collega leiding aan. Die heet plaatsvervangend directeur Voorlichting. En ik geef leiding aan alles wat toch meer het interne deel is. Het onderscheid is echter niet helemaal intern versus extern. Zo ben ik namelijk verantwoordelijk voor de Defensiekrant. Het is wel een intern medium maar de krant wordt ook extern gelezen. Onder andere door allerlei journalisten. En ook de internetsite, wat een extern medium is, valt onder mij. Daarnaast houd ik me bezig met de afstemming tussen intern en extern. Alles wat intern is,

ligt eigenlijk bij deze grote organisatie ook op straat. En alles wat extern is moet je intern ook heel goed communiceren.'

Audiovisuele Dienst Defensie (AVDD)

'Wij hadden in het verleden bij alle krijgsmachtdelen audiovisuele diensten zitten met fotoredacties. Sinds vorig jaar hebben we een Audiovisuele Dienst Defensie waarbij we al die diensten bij elkaar hebben verzameld in één Audiovisuele Dienst. Deze dienst valt qua directe verantwoordelijkheid niet onder mij maar wij zijn wel beleidsverantwoordelijk. Dat wil zeggen dat wij kaders en richtlijnen geven waaronder die AVDD moet werken. Zo wordt er veel overleg gevoerd tussen ons en de Audiovisuele Dienst.'

Werkwijze

Fotografen en *freelancers*

'We hebben totaal elf fulltime fotografen. We hebben twee luchtfotografen en daarnaast een aantal technische fotografen. Dat zijn mensen die foto's maken, met name voor de Luchtmacht, op het moment dat een bepaald vliegtuig een mankement heeft of in een erger geval neerstort. Dan weten deze fotografen hoe ze foto's moeten maken en van welke botten en moeren om uiteindelijk een bijdrage te leveren aan het onderzoek. Dat zijn heel specialistische fotografen. Daarnaast hebben we zeven "huis-tuin-keuken" fotografen. Een deel van deze mensen werken in Nederland vanuit locaties en een ander deel zit in combat camera teams.'

Combat camera team

'Een combat camera team bestaat voornamelijk uit militairen, er zitten een aantal burgers bij, die onder andere foto's en films maken. Wanneer je in een dergelijk team zit, ben je bereid om uitgezonden te worden. De commandant van de AVDD plant de combat camera ploegen in. Momenteel zit er één fotograaf in Afghanistan. Je zit daar dan een half jaar. Na dat halve jaar mag je twee keer die uitzendperiode niet uitgezonden worden. Dat is bescherming richting de achterban, de familie. Er wordt dus een schema gemaakt zodat mensen op de hoogte zijn wanneer ze aan de beurt zijn. We proberen zoveel mogelijk de fotografen ook op te leiden voor camerawerk zodat ze ook vanuit Afghanistan een film kunnen maken. Ook leren we hoe ze die beelden kunnen doorseinen naar Nederland. De AVDD stelt deze beelden samen en maakt daar bruikbaar materiaal van.'

Ander materiaal

'We gebruiken geen ander beeldmateriaal. Er is een groot en belangrijk verschil in doelstelling tussen Defensie en media zoals kranten en tijdschriften. Wij zijn geen nieuwsmedium. Wij hebben ook niet als taak om de situatie in Afghanistan zo objectief mogelijk in beeld te brengen. Wat wij doen is fotografen die kant op sturen om onze eigen activiteiten te filmen en te laten zien. Dit materiaal gebruiken we onder andere voor operationele doeleinden. Onze cameramensen en fotografen zijn daar in eerste instantie voor intern gebruik. Nogmaals, wij zijn geen nieuwssite. Wij plaatsen dus alleen foto's op de site die door onze eigen mensen worden gemaakt.'

Embedded journalism

'Onze foto's zetten wij op de internetsite maar ook sturen we wel eens beeldmateriaal gratis en voor niets naar bijvoorbeeld de NOS. De nieuwsredacties beslissen vervolgens of ze er wat mee doen. Het doorsturen van materiaal doen wij heel regelmatig. Dit komt omdat er in het begin van de missie heel weinig fotografen vanuit nieuwsredacties naar Afghanistan werden gestuurd. Dat lag niet aan ons. Want wij faciliteren alle media en moedigen ze aan om vooral te komen kijken en beelden en interviews te maken vanuit Afghanistan. Vertegenwoordigers van diverse media kunnen iedere week een vlucht van ons krijgen, ook weer gratis en voor niets, en dan brengen wij ze naar Afghanistan. Ze kunnen een week of twee weken bij onze mensen vertoeven. Dat noemen wij *embedded journalism*. In het begin van de missie waren er heel weinig fotografen mee omdat er beperkte plaatsen waren. Een krant stuurt dan liever een journalist dan een fotograaf.

Er is heel veel kritiek geweest, en nu nog, op dat *embedded* verhaal. De kritiek was en is dat de journalist nooit een objectief verhaal kan maken als ze binnen het kamp van Defensie zit. Journalisten worden door Defensie meegenomen op patrouille, ze worden door Defensie gefaciliteerd, Defensie kijkt ook mee als ze schrijven. Daar is veel kritiek op geweest. Ik zeg dan ook; "ga er vooral heen fotografen van *De Telegraaf* of *NOS*. Je mag met ons mee maar je mag ook op eigen gelegenheid gaan". Deze discussie heeft er wel toe geleid dat we nu heel veel meer fotografen de gelegenheid geven naar Afghanistan te gaan. Dus dat is op zichzelf goed. Je krijgt nu meer foto's uit Afghanistan die niet door Defensiefotografen zijn gemaakt.'

Verdeling foto en tekst

'Op onze internetsite hebben we geen vaste regels in de verdeling van foto's en tekst. De foto's op de site ondersteunen eigenlijk de nieuwsberichten. Wij zetten op onze site nieuwsberichten waarvan we het leuk vinden als de mensen in Nederland die zouden lezen. Foto's zijn puur ondersteunend. We wijken enorm af van een nieuwsredactie of fotoredactie van bijvoorbeeld een krant.'

Beperkingen en mogelijkheden

Ongeschikt

'Er zijn wel voorbeelden van foto's die wij niet publiceren. Dan moet je denken aan bijvoorbeeld foto's van gesneuvelde militairen die al in een lijkzak liggen waar de Nederlandse vlag over hangt. Of foto's van ceremonieën in Afghanistan waar de gesneuvelde militairen een bepaalde eer wordt betoond. We hebben de regel dat we de nabestaanden van overleden militairen niet confronteren met foto's vanuit Afghanistan waar de kist van hun overleden relatie op is afgebeeld voordat ze zelf die kist in werkelijkheid hebben gezien. Het is een vorm van respect naar de nabestaanden toe. Het kan wel een heel mooie foto zijn van een uitvaartceremonie maar dat soort foto's plaatsen we eigenlijk liever niet op de site. Bij ons gelden denk ik dezelfde regels zoals die bij kranten en tijdschriften ook vaak gelden. Wij laten geen indringende, gruwelijke beelden zien van bijvoorbeeld doden met veel bloed. Dat vind ik niet nodig. Daarnaast brengen we vechten niet in beeld. We hebben een soort richtlijn uitgevaardigd dat we dat niet in beeld brengen. De beelden kunnen operationele informatie bevatten en dus zetten we dat niet op onze site. Dergelijke foto's houden we voor intern gebruik.

We hebben eigenlijk honderden fotografen in Afghanistan. Alle militairen die een fototoestel hebben, kunnen beelden maken en op hun website of op hun weblog plaatsen. Zo kunnen foto's voor de hele wereld openbaar worden gemaakt. Daar hebben we wel afspraken over gemaakt. Als wij op patrouille gaan, mogen soldaten hun fototoestellen niet meenemen. Dit om te voorkomen dat operationele situaties in gevaar komen. We willen ook niet dat militairen op het moment dat ze beschoten worden hun wapens neerleggen en gaan schieten met hun camera. De regeling is, dat de Defensiefotograaf de foto's maakt. Als hij er niet bij is, mogen er wel foto's worden gemaakt maar door slechts één persoon. Na afloop van een patrouille wordt gekeken welke foto's er zijn gemaakt en of er foto's bij zitten die operationeel gevoelig zijn. Die foto's worden dan niet beschikbaar gesteld voor publicatie.'

Rol van de foto

'Een foto kan heel belangrijk zijn. Een foto kan veel meer zeggen dan duizend woorden. Maar dat speelt meer in nieuwsredacties dan in de situatie waarin wij ons bevinden. We hebben gewoon prachtige foto's die we op de site plaatsen om mensen te informeren en te laten zien wat we doen.'

2. Vragen met betrekking tot het proces

Plaatsing van foto's

'Naast de combat camera ploegen hebben we ook twee communicatieadviseurs en een redacteur in Afghanistan zitten, in het Nederlandse kamp. Heel veel van die nieuwsberichten, zeker als ze vanuit Afghanistan komen, worden daar geschreven. Deze berichten worden vervolgens aan onze internetredactie aangeboden en worden dan door onze redactie geplaatst. Dus alle berichten worden vanaf hier op de site gezet. Sommige berichten worden nog even herschreven, even geredigeerd. Andere nieuwsberichten kunnen en worden ook wel eens hier geschreven. Zo gaat het ook met de foto's. Beelden vanuit daar worden naar hier verstuurd en de internetredactie zet ze op de internetsite.'

Selecteren van foto's

Afhankelijk

'De foto's worden in Afghanistan gemaakt. Hoofd communicatie, ons verlengstuk in Afghanistan, bekijkt de foto's. Daar wordt eigenlijk bepaald welke foto's wel en welke foto's niet doorgestuurd worden naar Nederland. Dat gebeurt aan de hand van onze richtlijnen. De foto's komen dan op onze internetredactie binnen en zij bepalen dan wat ze een mooie foto vinden en welke foto het beste bij het nieuwsbericht past. Er zijn drie mensen die hiervoor zorg dragen op de internet- en intranetredactie.'

Nieuwswaardigheid

'In Afghanistan wordt er dus al een selectie gemaakt van foto's die naar Nederland komen en hier, op de internetredactie, wordt er bepaald welke foto's het beste bij de artikelen passen. We kijken daarbij niet zozeer naar de nieuwswaardigheid van foto's. We kijken meer of een foto bij een verhaal past en wat het leuk doet als ondersteuning, als illustratie bij een verhaal waarvan we het leuk vinden als de mensen in Nederland dat dan lezen. We hebben niet die afweging dat het een nieuwswaardige foto moet zijn. Wat dat betreft moeten de foto's informeren. De foto's zijn bijzaak.'

Invloeden

'Invloeden als smaak, interesses en de persoonlijke achtergrond van onze mensen op de internetredactie kunnen inderdaad een rol spelen bij de keuze van foto's. De persoonlijke voorkeuren van mensen zouden natuurlijk niet mee mogen spelen maar dat is bij ons gewoon geen *issue*. We hebben ook niet zoveel te maken met veel foto's vanuit Afghanistan. Het zijn er maar iets van twee à drie per dag. De selectie is eigenlijk al in het gebied gemaakt en dan speelt hier nauwelijks de

persoonlijke voorkeur een rol. We letten hooguit op het feit dat bij de ene foto iets beter uitkomt dan bij de andere. Dat is het enige.'

Bijgevoegde tekst

Verantwoordelijk

'De richtlijn van de AVDD is, dat alle producten die gemaakt worden voorzien moeten zijn van een bijschrift. Het is voor ons gemakkelijk dat we in onze archieven later kunnen nagaan wanneer foto's genomen zijn en in welke situatie. Dus de fotograaf is ter plekke verplicht alvorens hij de foto's opstuurt een bepaalde handeling te verrichten waarbij hij registreert wat het is, wanneer en waar. De onderschriften worden dus door de fotografen gemaakt en dragen niet echt iets bij aan de beeldvorming. De onderschriften zijn puur informatief en ondersteunend.'

3. Vragen met betrekking tot het onderzoek

Hoeveelheid

'Toen wij begonnen aan de missie in Afghanistan hebben wij een communicatieplan gemaakt voor die missie. Daarbij hebben we gezegd dat we echt voor transparantie gaan en openheid. We vinden dat wij als Defensie de verplichting hebben aan de Nederlandse burgers, de belastingbetaler, te laten zien wat wij met het geld doen. Als je in een ver buitenland wilt laten zien wat je doet, dus voor transparantie zorgen, heb je daar middelen voor nodig. En daar is fotografie, een journalistiek product, via internet heel goed voor. We gebruiken onze site ook om te laten zien wat we doen. Het internet biedt natuurlijk de mogelijkheden om veel foto's te plaatsen.'

Plaatsing

'Alle foto's die jij hebt onderzocht staan op de pagina nieuwsarchief. Op deze pagina plaatsen we een groot deel van de nieuwsberichten en beelden die we vanuit Afghanistan krijgen.'

Grootte

'Er zijn geen regels of criteria voor de grootte van foto's op onze internetsite. De meeste foto's zijn in breedte de helft van de tekst. Ze zijn niet overdreven groot. Je hebt namelijk zelf de mogelijkheid om de foto te vergroten door erop te klikken. Dat is weer het mooie aan de mogelijkheden van internet.'

Positie

Er zit geen achterliggende gedachte achter het feit dat bij sommige nieuwsberichten een reeks van foto's wordt geplaatst.'

Soort

'We gebruiken alleen maar kleuren beelden omdat we ook alleen maar de beschikking daarover hebben. Een fotograaf wil nog wel eens experimenteren om iets indringender over te laten komen. Maar nogmaals, dat is meer als de foto het beeld moet geven terwijl wij de foto alleen als ondersteuning gebruiken.'

Camerastandpunt

Wanneer we foto's op de site plaatsen, letten we niet op het camerastandpunt. Maar bij producties van bijvoorbeeld onze Defensiekrant wordt er wel gelet op bepaalde cameraposities. Er wordt met een professioneel oog gekeken naar cameraposities en hoe je iemand in beeld wilt brengen. Onze fotografen weten bijvoorbeeld hoe ze onze Commandant der Strijdkrachten het beste in beeld moeten brengen. Momenteel heeft de krant meer aandacht dan de internetsite. We zijn bezig om de redactie van de krant en de redactie van de website veel meer met elkaar te laten samenwerken.'

Herkomst

Nieuwe Revu

'Ik kan het heel goed begrijpen dat kranten en tijdschriften ons materiaal niet willen gebruiken. Soms wordt het wel eens te erg benadrukt dat Defensiefotografen zo onder de plak zitten, dat ze niet vrij zijn om te fotograferen wat ze willen en dat ze heel erg gestuurd worden. Dat is echt niet waar, echt niet waar. Maar ik kan me heel goed voorstellen dat *Nieuwe Revu* de suggestie wil vermijden en gebruik maakt van fotopersbureaus. Wij hebben gewoon een andere rol dan hun. Ik begrijp dus dat ze eerst naar ander materiaal kijken en dan pas naar materiaal van een Defensiefotograaf.'

de Volkskrant

'Op het moment dat we onze eigen fotografen in het gebied meenemen, willen we ook mooie en spectaculaire dingen laten zien. Misschien laten we af en toe wel een beetje een gekleurd beeld zien. De mooie dingen benadrukken we en de minder mooie dingen laten we niet zien. Dat zou iedere organisatie doen denk ik. Dus dat doen wij denk ik ook wel. Maar wij kunnen dat ook doen omdat wij niet als doel hebben een heel objectief beeld neer te zetten voor wat betreft de fotografie. Dus als *de Volkskrant* denkt meer objectiviteit te garanderen door eigen fotografen of persbureaus in te zetten,

moet ze dat vooral doen. Dat is de keuze van *de Volkskrant*. Maar absolute objectiviteit bestaat volgens mij niet. Fotografen die verbonden zijn aan een persbureau hebben ook een keus gemaakt van wat ze wel, wat ze niet laten zien en vanuit welke hoek. Een fotograaf van Reuters kan ook heel bewust gewacht hebben om een bepaald beeld te schieten. Dat is dan ook gekleurd. Objectiviteit bestaat dus niet.'

Bronvermelding

'Normaal gesproken vermelden we overal de bron maar soms wordt het wel eens vergeten. Het klopt dat we verschillende benamingen hebben voor de bron. De ene keer gebruiken we de afkorting AVDD en de andere keer staat er ministerie van Defensie of de naam van de fotograaf erbij. Maar ik vind dat er eigenlijk gewoon Defensie moet staan, dat is genoeg. De naam van de fotograaf vind ik niet zo belangrijk.'

Onderwerpen

Militair/politioneel optreden

'We hebben vanaf het begin af aan te kampen gehad met een wat moeizame opbouw. Er zijn best wel veel opbouwprojecten maar die zijn niet allemaal goed in beeld te brengen. Denk bijvoorbeeld aan het samenbrengen van mensen zodat ze gaan vergaderen. Dat is ook een voorbeeld van opbouw maar dat is nogal moeilijk te fotograferen. Het belangrijkste argument dat er zoveel foto's van militair optreden te zien zijn, is dat er 1800 militairen zijn waarvan er 100 direct bezig zijn met heel concrete opbouwprojecten en er maar liefst 800 à 900 militairen zijn die zorgen voor een veilige situatie. Het is ook een beetje de wet van de grote getallen. Dat wat het meeste gefotografeerd kan worden, is toch dat militaire optreden.'

Humanitair optreden

'We hebben ook behoorlijk veel foto's van wederopbouw omdat er vanuit de politiek vraag naar was; "Probeer nou eens te laten zien wat jullie aan opbouw doen." De kranten en tijdschriften laten helemaal geen opbouw zien omdat dat geen nieuws is voor mensen. Mensen vinden het belangrijker dat er wordt gevochten. Dat bevestigt een beetje het negatieve beeld dat velen toch wel hebben van de missie; het is een vechtmis­sie, wat hebben we daar te zoeken. Je ziet dan ook dat sommige redacties en fotoredacties heel bewust kunnen sturen door het opbouwdeel van de missie niet of nauwelijks te laten zien.

Het is niet alleen Defensie die graag opbouw wil laten zien maar het is ook de politiek die graag bewijzen wil zien van opbouwprojecten. Ik zal een voorbeeld geven. Als Generaal Berlijn, de vorige

Commandant der Strijdkrachten, een persbriefing gaf waarbij de helft van zijn verhaal over opbouwen ging en de andere helft over vechten werd in de media 10 % aan deze opbouw besteed en 90% aan vechten. Dus ja, wij maken het nieuws niet. Dat doen de journalisten; zij bepalen wat nieuws is. En over het algemeen wordt nieuws gezien als datgene wat afwijkt van het normale. Wanneer er gevochten wordt ten tijde van een opbouwmissie kijkt dat af van het normale en wordt de nadruk dus op het vechten gelegd.'

Afghaanse bevolking/leven

'We hebben niet de plicht om de hele situatie in beeld te brengen. Wanneer we een mooie foto hebben van de burgerbevolking zullen we deze zeker plaatsen. Maar het is ons niet om begonnen om allerlei huilende mensen in beeld te brengen die naast hun afgebrande huizen staan. Dat moet Arnold Karskens vooral wel in beeld brengen, dat is natuurlijk heel goed. Het evenwicht is heel belangrijk.

Ik heb veel kritiek op Arnold Karskens maar het goede van hem is dat hij in ieder geval buiten Defensie om aan beeld probeert te komen en ook laat zien wat er met de bevolking gebeurt. Alleen weet ik dat Karskens om van Kandahar naar Tarin Kowt te reizen bescherming inkoop. Hij heeft dan een groep mensen om zich heen van een bepaalde achtergrond, van een bepaalde stam die op een bepaalde manier dingen aan Karskens vertellen en in beeld brengen. Karskens is op zijn manier dus ook heel gekleurd bezig. Hij kan terecht zeggen dat Defensie gekleurd is maar ook hij laat maar een deeltje van de werkelijkheid zien. Hij zou én met Defensie mee moeten gaan én op eigen gelegenheid. Dan heb je bijna alle puzzelstukjes die een zo goed mogelijk beeld maken van het geheel.'

Terugkerende beelden

'Het is een soort onderhandeling. Het is geven en nemen. Wij weten bijvoorbeeld precies wanneer de vluchten aankomen op Eindhoven. Dus dan bellen wij soms de redacties van kranten met de mededeling wanneer de Commandant aankomt en dat er een toespraak wordt gehouden. Dus dan waarschuwen wij de kranten. Of ze er dan naar toe gaan en een foto maken, moeten ze natuurlijk zelf weten. Maar wij maken de kranten er wel op attent. Op deze manier krijgen wij een beetje publiciteit in de kranten. Wij zoeken dan ook de momenten uit die de moeite waard zijn. Wij vinden het belangrijk om in het nieuws te zijn. Maar we hebben helemaal geen klagen want we zijn ongelofelijk veel in het nieuws. Er zijn maar weinig organisaties waar iedere dag over wordt geschreven.'

Slachtoffers

'We denken bij het plaatsen van foto's van slachtoffers zeker aan de nabestaanden. We plaatsen dus geen foto's van de kist als de kist zelf nog niet in Nederland is aangekomen. We waarschuwen altijd de

media als er een vliegtuig met een gesneuvelde aankomt op Eindhoven. Het heeft meer met integriteit te maken richting de nabestaanden dat we bepaalde foto's niet plaatsen. Het heeft niets te maken met het feit dat we onze gesneuvelden niet in beeld willen brengen omdat dat negatieve beelden zijn.'

Aan onze slachtoffers, onze gesneuvelden, besteden wij uitgebreid aandacht. We laten echter weinig burgerslachtoffers zien. Wij zijn dan ook geen nieuwsredactie. We hoeven daar niet over te berichten.'

Teneur

'Het is logisch dat wij meer positief berichten dan negatief. Hierin komt naar voren dat wij een fotoredactie hebben van onze eigen organisatie en dat het niet al te motiverend is om nou zo heel veel slecht nieuws in beeld te brengen, als dat er al is. Ik vind dat *Nieuwe Revu* gelijk heeft dat wij niet voldoende beelden laten zien die negatieve zaken betreft. Maar waarom zouden wij dat doen. Al onze Defensiemedewerkers weten wat er gebeurt. Je kunt dit in de kranten lezen, het negatieve nieuws. Waarom zouden wij dan nog extra aandacht besteden aan negatief nieuws.

Wij spreken wel wat rooskleurig over onze eigen activiteiten. De vraag is of dat goed is. Maar ik denk dat het logisch is. In de hele reclamewereld gaat het erom dat je, om je eigen product te verkopen of om je eigen organisatie goed op de kaart te zetten, je richt op de sterke kanten en de positieve zaken. Het is aan de onafhankelijke journalistiek om een iets evenwichtiger beeld neer te zetten. Daarbij moet ze wel uitkijken dat ze niet naar de andere kant doorslaat door alleen maar negatief te schrijven.

Vredesmissie of vechtmissie

'Achteraf gezien hadden we de missie op een iets andere manier moeten inkleden. We hadden moeten aangeven dat het gewoon om een militaire missie gaat waarbij gestreefd wordt naar een veilige omgeving. En dat er bij de opbouw van het land helaas af en toe gevochten moet worden. Jammer genoeg is er ooit in de media gesproken over een opbouwmissie en over een vechtmissie.

Het is een vredesmissie. Wij streven naar vrede en veiligheid. We proberen dat te garanderen maar zo simpel is het niet. Er wordt ook keihard bij gevochten. Het loopt eigenlijk allemaal door elkaar. Je kunt dus niet praten over een vechtmissie of een vredes- of opbouwmissie. Het is beter om te praten over de drie D's. Dat staat voor *Defence* (vechten), *Development* (ontwikkelingen en opbouw) en *Diplomacy* (streven naar structuren, overheden helpen). Die drie lopen door elkaar en in elkaar over. Om *Development* en *Diplomacy* te bewerkstelligen heb je *Defence* nodig. Er moet dus gevochten worden helaas.'

4. Vragen met betrekking tot vijf foto's

Fotonummer 98

'Een dergelijke foto verschijnt niet snel in een dagblad of tijdschrift omdat het waarschijnlijk niet nieuwswaardig is. Daarnaast zegt de foto net even te weinig. Je ziet namelijk niet echt goed wat er precies gebeurt. Je hebt de bijgevoegde tekst nodig om het te begrijpen.'

Fotonummer 122

'De techniek die is toegepast is natuurlijk leuk. Onze Defensiefotografen zijn heel goed. Ze kunnen mooie foto's schieten. Bij deze foto wordt natuurlijk de nadruk gelegd op de militair die samen met de bevolking aan het eten is.'

Fotonummer 146

'Deze foto zullen we niet zo snel op de site plaatsen. Dit in verband met het respect naar de nabestaanden toe. Ik denk dat deze foto er pas op is gezet nadat de kist in Eindhoven is geland. Dat zijn immers de regels.'

Fotonummer 166

'Wanneer een militair overlijdt, wordt er vaak een dergelijk ritueel van gemaakt. Deze foto laat zien hoe het eraan toe gaat daar in Afghanistan.'

Fotonummer 174

'Dit is een typische foto van humanitaire hulpverlening. Ook een dergelijk beeld komt zelden in de kranten of tijdschriften voor hoewel dit veel gebeurt daar. Je ziet heel vaak dat Nederlandse meiden de plaatselijke bevolking helpen. Ze komen in aanraking met de meest verschrikkelijke brandwonden.'

Goed en minder goed

'Het beeld van met elkaar eten (foto 122) vind ik een heel mooie foto. Het laat zien dat er vriendschappelijke banden worden gekweekt. Dat is ook een vorm van opbouw. In die cultuur gaan er uren aan vooraf voordat je ter zake kan komen. En deze foto's (foto 146 & 166) heb ik zelf ook meegemaakt. Als foto vind ik het beeld van de ambulance (foto 98) niet zo mooi maar ik snap wel de relevantie. Het gaat ook weer om opbouw.'

5. Slotvragen

Waarheid

'Ik herhaal wat ik dus al heb gezegd; het is altijd een deel van die waarheid. Ik vergelijk het altijd met een puzzel van laten we zeggen 5.000 stukjes. Als je maar één stukje ziet, kun je nooit zien wat het beeld is van die hele puzzel. Dus je moet zorgen dat je heel veel puzzelstukjes invult zodat je weet wat uiteindelijk het beeld is. En wat is dan de waarheid. Want als ik mijn camera naar rechts richt of ik ga tien meter verderop staan en neem een andere positie in, kun je van diezelfde waarheid al twee heel verschillende invalshoeken zien. Je hebt dan eigenlijk allebei die beelden nodig om die waarheid in beeld te brengen. Als ik het andersom redeneer, kan ik zeggen dat wij nooit de waarheid proberen te verbloemen. Soms leggen wij de nadruk wel op de positieve kant van de zaak maar wij gaan nooit heel bewust erge dingen afschermen of ergens geen melding van maken. Alleen dat zie je in de foto's wat minder terug. Maar we nodigen wel journalisten uit om daar vrij te filmen en te fotograferen. Dat zouden we ook niet hoeven te doen. Maar we willen juist die openheid en transparantie. Al onze foto's bevatten een stukje van die werkelijkheid. Dé werkelijkheid heb ik nog nooit gevonden.'

Beeldvorming missie

'De media spelen een heel belangrijke rol bij de beeldvorming van de missie. Soms teleurstellend wanneer een toespraak van Berlijn, waarin evenveel over wederopbouw als over vechten wordt gesproken, in de landelijke bladen terugkomt waarbij de nadruk ligt op het vechten. Het nieuws wordt gemaakt door de media en die bepalen wat er in de kranten staat. En dan lezen Kamerleden vaak zo'n artikel of zien ze zo'n foto waardoor ze vervolgens Kamervragen gaan stellen. Dan moeten wij weer uitleg geven.

Wij hebben aan het begin van de missie een communicatieplan gemaakt waarbij we hebben gesteld dat openheid belangrijk is, dat we laten zien wat we doen. Er is denk ik een verschil in de beeldvorming van de Nederlandse militair en de beeldvorming van de missie. Wat wij heel veel doen is een bijdrage leveren aan het beeld van de militair maar of wij nu een bijdrage leveren aan het beeld over hoe de Nederlanders over de missie denken, weet ik niet. In ieder geval niet zo heel veel. Langzamerhand zie je het draagvlak voor de missie teruglopen. En dat komt omdat mensen reageren op hoe het door de media in beeld wordt gebracht. Misschien dat wij wat krampachtig een positief beeld daar tegenover zetten maar dat is onvoldoende om heel duidelijk invloed uit te oefenen. Wij als Defensie dragen maar heel beperkt bij aan het beeld dat de mensen van de missie hebben.'

Propaganda

'Ik denk niet dat we over een oorlog moeten spreken. Het is een opbouwmissie waar af en toe bij wordt gevochten. Daarin proberen wij voor onze eigen mensen op de site te laten zien wat we doen. We benadrukken wel een beetje de goede kanten van het beroep, de goede kanten van het werk maar om over propaganda te praten gaat voor mij veel en veel te ver. Propaganda is het echt willens en wetens beïnvloeden van mensen door maar een heel eenzijdig beeld van een werkelijkheid te belichten. En dat gebeurt in deze situatie absoluut niet. Dat gaat mij veel te ver om er zo over te spreken.'